Sevdamız HARPUT

6 Aylık Bilim, Kültür, Sanat ve Aktüalite Dergisi

Şubat 2018 YIL: 1 SAYI: 1

İMTİYAZ SAHİBİ: HARPUT-DER Adına Prof. Dr. Eyüp BAĞCI
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Habib KARAÇORLU
GENEL YAYIN YÖNETMENİ: Habib KARAÇORLU
YAYIN TÜRÜ: Yaygın 6 Aylık Süreli Yayın

YAYIN KURULU

Lokman TASALI
Prof. Dr. Eyüp BAĞCI
Dr. M. Naci ONUR
Yrd. Doç. Dr. Özcan TATAR
Sedat ÇAĞLAYAN
Celal SÜRGEÇ
Zekeriya BİCAN
Yılmaz ÖNERCAN
Recep BAĞCI
Kazım ATICI
Cahit CAN

FOTOĞRAF KURULU

Recep BAĞCI
Ahmet Tarık KARAÇORLU

DERGİ YAPIM

Ahmet Tarık KARAÇORLU

HARPUT-DER Yayınıdır. Yazı ve fotoğrafların tüm hakları Sevdamız Harput Dergisi`ne aittir. Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir. Sevdamız Harput Dergisi basın ve meslek ilkelerine uyar. Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir.

BASKI

YAYIN İDARE MERKEZİ: Harput ve Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği İzzetpaşa Mahallesi Hasan Sabri Sokak NO: 9/5 ELAZIĞ
Tel: 0 424 236 50 35 E Posta: sevdamizharput@gmail.com

bozduman elektrik

ADRES: Nailbey Mahallesi Bağlar Sok.No:12/D ELAZIĞ
TEL-1: (0424) 218-29-55 TEL-2: (0424) 218-29-54
FAX: (0424) 218-20-24
E-Mail: selcuk@bozdumanelektrik.com

Tatarlar
ELEKTRİK PANOLARI

MERKEZ: Yeni Mh. Şair Rahmi Sk. No:7/A ELAZIĞ
+90 424 237 92 25 - +90 424 237 65 03
info@tatarlarpano.com.tr

FABRİKA: Organize Sanayi Bölgesi 9.Yol
Yazıkonak/ ELAZIĞ
+90 424 255 56 47 - +90 424 255 14 99

İÇİNDEKİLER

MİRASIMIZA SAHİP ÇIKALIM	Prof. Dr. Eyüp Bağcı	**5**
KÜLTÜR TARİHİMİZİN İNCİSİ HARPUT	Murat ZORLUOĞLU	**8**
GÜZEL BELDEMİZ HARPUT'TAN MERHABA	Habib KARAÇORLU	**10**
HARPUT SEVDASINDAN DOĞAN YENİ BİR ESER	Yasin ALTUNYUVA	**12**
HARPUT'U TÜKETMEYELİM	Kazım ATICI	**15**
HARPUT'UN OSMANLI İDARESİNE GEÇİŞİNİN BEŞYÜZÜNCÜ YILI	Prof. Dr. Enver ÇAKAR	**17**
GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ!	Zekeriyya Bican	**20**
HARPUTLU MEŞHUR MEÇHULLER	Enver DEMİRPOLAT	**23**
HARPUT	Celal SÜRGEÇ	**26**
HARPUT COĞRAFYASI	Mustafa Taner ŞENGÜN	**28**
HARPUT TARİHİ ÜZERİNE NOTLAR	Yüksel ARSLANTAŞ	**33**
HARPUT'TAN ELAZIĞ'A BASIN	Vedat KENT	**37**
HARPUT'UN KADERİNİN DEĞİŞMESİ GEREK !	M. Naci ONUR	**41**
HARPUT ÜZERİNE (Şiir)	Ergün UŞENGÜL	**43**
ÜŞÜRSÜN BİLİRİM HARPUT (Şiir)	Ergün UŞENGÜL	**44**
AKÇE KESESİ	Nuray SANAÇ BULANIKLI	**45**
HARPUT'TAN LEZZETLER	İffet SANAÇ	**48**
GEÇMİŞTEN BİR YAPRAK HARPUTSPOR...	H. Vehbi COŞKUN	**50**
BAĞ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE ALTIN KURALLAR	M. Abdullah KİZİRGİL	**54**
GÜZEL HARPUT'UMUZUN GÜZEL KÖYLERİ	Habib KARAÇORLU	**57**
HARPUT`UN GİZLİ HAZİNESİ ÖLBE VADİSİ	Ahmet Tarık KARAÇORLU	**69**
ÖDÜLLÜ BULMACA	Ahmet Tarık KARAÇORLU	**75**

MİRASIMIZA SAHİP ÇIKALIM

Prof. Dr. Eyüp BAĞCI

HARPUT - DER Yönetim Kurulu Başkanı

Devletleri yaşatan geçmişe ait kültürü ve geleceğe yönelik dinamikleridir. Dünya'da söz sahibi olan ülkelerin geçmişine bakıldığında önemli bir toprak parçasında hükümranlık sürmüş ve kendine ait kültürel değerleri olan ve koruyan ülkeler ulaştıkları bugünkü güçlerini geçmiş kültürlerinden almaktadır. Urartu, Selçuklu, Osmanlı gibi önemli medeniyetlerin sancaktarlığını yapmış Harput'un manevi ve kültürel kimliğindeki zenginlik bu medeniyetlerin eseridir. Aynı durum Harput'ta yaşayan harabe de olsa tarihi anıtlarda da kendini göstermektedir.

Harput'un fiziki ve manevi kimliğini korumak ve yaşatmak amacıyla 2011 yılında kurulan Harput - Der, günümüze kadar birçok faaliyet ve etkinlik düzenlemiş ve Harput'un maddi ve manevi güzelliklerini ilimiz ve ülkemiz insanıyla paylaşmaya çalışmıştır. Yaklaşık 4000 yıllık tarihi geçmişi olan Harput ev sahipliği yaptığı birçok medeniyetten bir parça da izlerin taşıyan bir bölge olarak yaşatılmaya ve korunmaya değer önemli bir kültür mirasımızdır. Bu bağlamda, derneğimiz bu misyonu yaşatmanın ve gelecek nesillere aktarmanın çabasını vermektedir. Yaklaşık 600 üyesi bulunan ve binlerce de gönüllüsü olan Harput - Der yaşayan tarihi mirasının yanında musikisi, panoramik görüntüsü, Harput evliyalarının ve Türk - İslam kültürünün yaşatıldığı önemli bir merkezdir.

Derneğimizi dönemin vali ve belediye başkanları, siyasi ve mülki erkânı zaman zaman ziyaret ederek derneğimizin gerekliliği ve yaşatılması noktasında takdirlerini sunmuşlardır: Dernek olarak günümüze kadar haftalık kültürel toplantılar yanında Harput kültürünün önemli temsilcileri İshak SUNGUROĞLU VE Ahmet KABAKLI gibi üstadları anmak için programlar düzenlenmiştir. Harput'a ait şahsiyetlerden Beyzade Hoca, İmam Efendi ve diğer önemli kişilerin hayatı ve eserleri ile Elazığ`da hizmet vermiş önemli şahsiyetler derneğimizde anılarak manen yaşatılması için çaba gösterilmektedir. Önemli gün ve haftaların kutlandığı derneğimizde zaman zaman şehitlerimiz için mevlit programı ile Harput musikisinin icra edildiği ortamlar ve "Kürsübaşı" programları tertip edilerek Harput`un manevi kimlik ve kültürünün yaşatılması mücadelesini vermektedir. İlimize gelen mülki ve idari amirler ile yerli yabancı ziyaretçilere Elazığ ve Harput kültürünü tanıtmaya çalışan Harput - Der yaşatılması ve korunması gereken ilimizin önemli bir kültür derneğidir. Kendisine ait facebook sayfasında https://www.facebook.com/groups/HarputDer/ etkinlik ve çalışmalarını paylaştığımız derneğimizin yaşatılması özellikle Harputlu ve Harput'a gönül vermiş insanlarımızın katkıları ve destekleri ile olacaktır. "Mirasımıza sahip çıkalım, Birlikte Büyüyelim" sevdası ile hizmet veren derneğimiz her hafta yaptığı aktiviteler ile ilimiz ve ülke gündemini yakından takip etmekle halkımızı bilinçlendirme faaliyetlerini de hem bölgemiz ve ülkemiz çapında yapmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Protokol dergisi ve yerel birçok gazetede Harput ve sorunları ile kültürü konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmaktadır. Harput ve manevi kimliğinin yaşatılmasının bölgedeki yansıması olan derneğimiz

faaliyetlerinin desteklenmesi gelecek nesillere kültümüzün yaşatılması bakımından önemli olup hepimize görev düşmektedir. Bu açıdan kaleme aldığımız "Sevdamız Harput" dergimizin hayırlı vesile olması dileği ile emeği geçen herkese özellikle İkinci Başkanımız ve Genel Yayın Yönetmeni Habib KARAÇORLU'ya şükranlarımı sunuyorum. Sevdamız Harput'tan çok güzel bir gelecek dileği ile...

İshak Sunguroğlu'nu Anma Programı

İSHAK SUNGUROĞLU'NDAN HATIRALAR (soldan sağa)

Yılmaz ÖNERCAN

Lokman TASALI

Prof. Dr. Kadirhan SUNGUROĞLU

Turgut OZAN

İshak Sunguroğlu'nu Anma Programı

PANELİSTLER (soldan sağa)

Doç. Dr. Tarık ÖZCAN

Prof. Dr. Ahmet AKSIN

Zekeriya BİCAN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Tevfik OZAN

İshak Sunguroğlu'nu Anma Programı

Ahmet Kabaklı'yı Anma Programı

YUVA TEKNİK VE TİCARET

Her Çeşit Ticari Buzdolabı İmalatı

Tüm Market Araç ve Gereçleri

ADRES: İzzetpaşa Cad. No:9/B ELAZIĞ
TELEFON: 0424 233 20 13 - 233 44 63
FAX: 0424 233 40 39 - GSM: 0532 346 31 15

KÜLTÜR TARİHİMİZİN İNCİSİ HARPUT

Murat ZORLUOĞLU

Vali

Tarihin en eski ve önemli yerleşmelerinden birisi olan Harput bir kültür ve sanat şehri olarak temayüz etmiş bu özelliklerini günümüze kadar sürdürerek bugünkü Elazığ'ı oluşturmuştur.

Harput Yaşadığı zengin kültür hayatı ve yetiştirdiği alim ve sanatkarları ile her zaman bölgesinin önemli bir kültür ve yerleşme merkezi olmuştur. Aynı zamanda Harput, Harput Kültürü ile sınırlı kalmayan geniş bir kültür coğrafyasına da sahiptir.

Kendine has özellikleri ile bilinen Harput, Musikisi, yöre insanının kültürel birikimini ve duygularını yansıtırken, aynı zamanda Harputlu alim ve ilim adamları da yazdıkları eserleri ve sohbetleri ile etrafını aydınlatmış, yetiştirdiği insanlarla her dönemde devletin üst kademelerinde devletine ve milletine hizmet etmişlerdir.

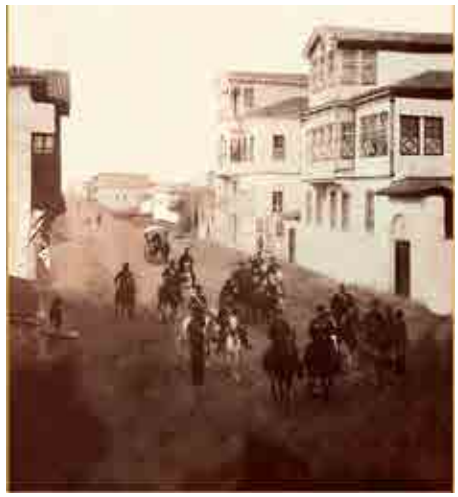
Önemli ölçüde restorasyonlar gerçekleştirdiğimiz Harput Kalesinde yaptırdığımız "bilimsel kazılar" devam etmekte olup, uzmanlar çalışmalar sonucunda bu tarihin daha da gerilere gideceğini ifade etmektedir. Malazgirt Zaferinden kısa bir süre sonra 1085' te Türklerin eline geçen Harput, asıl gelişmesini bu dönemde gerçekleştirmiştir. 1156 yılından günümüze gelmiş olan eğri minaresi ile ünlü Ulu Cami, Selçuklunun hatırası olan Arap Baba Türbesi ve Mescidi, zarif minaresi ile Sara Hatun Cami, içinde Ahşap sanatının en önemli eserlerinden Kündekari tekniği ile yapılmış minberi ile Osmanlı Dönemini yansıtan Kurşunlu Cami, başta gelmekle birlikte Harput'ta önemine binaen tescil edilmiş 58 adet tescilli eser ve sit alanı bulunmaktadır. Bunların önemli bir kısmı restore edilmiş ve halen önemli çalışmalarımız da devam etmektedir.

Bugün Elazığ'ın bir mahallesi konumunda olan Harput, her alanda Elazığ'ın en önemli potansiyelini oluşturmaktadır. Harput'a sahip çıkmak onu maddi ve manevi varlıkları ile koruyarak geleceğe taşımak başta biz kamu yöneticileri olarak her Elazığlının görevidir.

Harput'un sahip olduğu eserleri ve Harput Kültürünü korumak, yaygınlaştırmak, tanıtmak İlimiz ve Türk Kültürü adına büyük önem arz eder.

Bu çerçevede Harput ve Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneğinin önemli çalışmalar içinde olduğunu biliyoruz. Nitekim mühim bir ihtiyacı karşılayacağına inandığım "Sevdamız Harput" isimli dergiyi çıkarmanız da Harput'a olan hassasiyetiniz ve Harput Kültürüne olan sevdanızın açık bir yansımasıdır.

Sivil Toplum Kuruluşu olarak çıkardığınız "Sevdamız Harput" dergisinin hayırlara vesile olması temennisi ile başarılı çalışmalarınızın devamını dilerim.

ENSAR
MANGAL VADİSİ
• PİRZOLACI YUSUF USTA •

Adres: Harput Mah. Nadir Baba Sok. No: 1
(Tarihi Cimşit Hamamı) Elazığ
Telefon: 0(424) 215 10 33
Eposta: info@ensarmangalvadisi.com

GÜZEL BELDEMİZ HARPUT'TAN MERHABA

Habib KARAÇORLU
HARPUT-DER Kurucusu ve 2. Başkanı

O yıkık âbidelerden okunur her kederin,
Nerde âvâze-i tekbirle dolan kubbelerin?
Kal'e burcundan asırlar uyanırkensesine,
Biz unuttuk seni bir lâhzada nankörcesine..

Seslenir maziye hasretle bakıp yaşlı çınar,
Kayalardan süzülür gönlüme dem dem mayalar,
Evliya toprağı Harput,ulema meşheridir,
Seni takdirle gören gözleri öpsek yeridir.

Haydar DUMAN

Ata toprağımız, evliya ve ulema şehri aziz beldemiz Harput'umuzdan tüm saygıdeğer hemşerilerimize ve Harput'a gönül vermiş olan tüm sevdalılarına merhaba diyoruz. 2011 yılında temellerini atıp hayata geçirdiğimiz Harput ve Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneğimiz, HARPUT-DER'in yayın organı olarak hazırladığımız "Sevdamız Harput"adlı dergimizin ilk sayısını çıkarmanın heyecanıyla bu yazıyı kaleme alıyorum.

Elazığ ve civarındaki birçok il ve ilçenin geçmişte ve kısmen de günümüzde ilim, kültür, sanat, medeniyet ve yönetim konularında merkezi olmuş Aziz şehir, Harput'umuzun kültür ve medeniyetine sahip olmak ve yaşatmak amacıyla kurduğumuz HARPUT-DER beş yaşında. Derneğimizi kurmak için attığımız ilk adımdan itibaren, çok değerli Harputlu hemşehrilerimiz ve Harput sevdasını daima gönüllerinde taşıyan çok kıymetli Elazığ halkının yoğun bir teveccüh ve sevgisine mazhar olduk. Böylesi bir derneğin yıllarca hasretini çeken Harput sevdalıları akın akın derneğimize koşarak her türlü yardımı seve seve yapmakta ve çalışmalarımıza destek vermekte adeta birbirleriyle yarıştılar. Başlangıçtan günümüze kadar, biz, kurucu ve yönetici kadroya her türlü maddi ve manevi desteği veren tüm kıymetli arkadaşlarımıza şahsım ve derneğimiz adına şükranlarımızı sunuyorum. Yüce Rabbimiz kendilerinden razı olsun.

Yazımızın başında yer verdiğimiz, Üstadımız İshak SUNGUROĞLU Hocamızında "Harput Yollarında" adlı eserinin başına koyduğu, değerli Şairimiz Haydar DUMAN'ın şiirinde anlatıldığı gibi, bugün Harput'umuz ne yazık ki eski ihtişam ve güzelliğinin çok uzağında adeta yalnızları oynamaktadır. Biz, Harput şehri ve yöresinin vefakâr evlatları olarak bu beldemizi eski güzel günlerine götürmeye, onun sahip olduğu tüm manevi, ilmi, kültürel ve geleneksel tüm değerlerini tanıtmaya ve yaşatmaya karar verdik. İnşallah bu yolda şu ana kadar yaptığımız çalışmalara daha birçoğunu katarak Harput ruh ve medeniyetini yeni nesillere öğretecek ve yaşatacağız.

Modern yaşam biçimi diye ülkemizde ve

tüm dünyada yaygınlaştırılıp benimsetilmeye çalışılan, temelinde Roma hukuku, Hıristiyanlık, Yahudilik, Materyalizm ve Kapitalizmin inanç ve öğretilerini temsil eden Batı tipi anlayışa karşılık kendi öz kültürümüzü yaşamak ve yaşatmak millet olarak varlığımızı sürdürmenin, var olmanın yegâne şartıdır.

Özünde İslam ahlakını kendine rehber edinerek Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim ve onu tebliğ ederek uygulayan Hazreti Peygamber (S.A.V)'in yolundan giden Harput'un âlim, arif ve veli önderleri insanlara sevgiyi, hoşgörüyü, yardımlaşmayı, saygıyı, nezaketi, fedakârlığı, doğruluğu ve her türlü manevi ve insani değeri öğretmiş ve yaşatmışlardır. Bugün bize düşen de geçmişimizden devraldığımız bu anlayış ve ruhu devam ettirmektir. Tüm ülkede "Harput Beyefendisi" diye takdir edilen o muhteşem insan modelimizi tekrar ortaya koyabilmektir.

Değişen ülke şartları nedeniyle son yüzyılda çok önemli oranda göç veren ve alan Elazığ'ımızda Harput ruhunu yaşatmak bugün için artık stratejik bir mesele haline gelmiştir. İnşallah biz HARPUT-DER olarak bu konuda üzerimize düşen bu görevi layıkıyla yapmanın azim ve gayreti içerisinde olacağız. Bu duygu ve düşüncelerle "Sevdamız Harput" dergimizin hayırlara vesile olması dileği ile yazılarıyla katkı sunan, hazırlanmasında emeği geçen ve bize basımında destek olan çok değerli hemşehrilerimize bir kez daha şükranlarımı sunuyorum. İkinci sayımızda görüşmek üzere Allah (C.C.)'a emanet olun.

HARPUT SEVDASINDAN DOĞAN YENİ BİR ESER

Yasin ALTUNYUVA

Harput-Der Kurucu Başkanı ve Yönetim Kurulu Üyesi

2011 yılında büyük bir sevinç ve gururla temellerini atarak hayata geçirdiğimiz HARPUT-DER, Harput ve Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneğimiz 5. yılında bizi onurlandıran yeni bir çalışmaya imza atıyor: "Sevdamız Harput"…

Güzel beldemiz Elazığ şehrinin anası ve atası, mazisi ve onuru durumundaki Harput'umuzu gerçek anlamda her yönüyle temsil edecek bir derneğin yokluğunu yaşadığımız yıllarda köyümüz adına dernek kurmayı düşünen arkadaşlarıma: "Asıl, Harput adına bir dernek kurmamız lazım, Harput'u her alanda temsil edecek, sorunlarını dile getirecek, Harput kültürünü yaşatacak ve yeni nesillere aktaracak bir derneğe ihtiyacımız var" demiştim. Bu tesbitimi haklı bulan arkadaşlarla yola koyulduk. Davanın ve yükünün ağır olduğunu biliyorduk. Arkadaşlarımla bunun farkında olarak çok ciddi ve özverili çalışmalar yaptık. Elazığ'ın merkezinde çok güzide bir mekânda Harput kültürünün buram buram koktuğu ve yaşanabileceği otantik bir dernek binası düzenleyerek güzel bir başlangıç yaptık.

Harput Derneğimiz daha açılışını yapmadan hemşehrilerimizin yoğun bir ilgisine mazhar oldu. Elazığ ve dışında yaşayan Harputlular derneğimize en kısa sürede üye olarak desteklerini verdiler. Bizi gururlandıran en güzel gelişme de tüm Elazığlıların Harput'a olan sevdalarından dolayı derneğimizi bizim kadar sahiplenmeleriydi. Tüm dostlarımız böylesine bir kuruluşun Elazığ için ne kadar gerekli olduğunu ve geç kalındığını ifade etmişlerdi. Evet, geç de olsa artık Harputluların güzel bir derneği olmuştu. Derneğimiz hemen işe koyuldu, Harput'un iki güzide insanı, medar-ı iftiharı İshak SUNGUROĞLU ve Ahmet KABAKLI Hocalarımızı çok büyük programlarla anarak Elazığ'da bir ilke imza attı. İshak SUNGUROĞLU ve Ahmet KABAKLI Hocalarımızı şanlarına layık bir şekilde anmak bize nasip olmuştu.

Dernekte her hafta düzenlediğimiz "Gönül Sohbetleri" programlarında Harput kültür ve musikisi en güzel şekilde misafirlere sunuldu. Derneğimizde yüzlerce onur konuğunu ağırlamanın şerefini yaşadık ve yaşamaya devam edeceğiz. Ayrıca Harput ve köylerinin sorunları ileilgili kurum yöneticileriyle toplantılar yaptık ve geziler düzenledik. Bu çalışmalar sonucunda Obuz-Serince gurup yolunun yapımı ve diğer çalışmalara da katkıda bulunduk. Tüm bu güzel çalışmaların ve bu güzide kuruluşun Elazığ'ımıza kazandırılmasında önemli fedakârlıkta bulunan başta 2. Başkanımız Habib KARAÇORLU Hocamız ve kurucu üyelerimiz Mürselin KILÇERKAN, Tamer ALTINIŞIK, Hıdır ÇINAR, Ahmet AÇAR ve Murat TUNÇ kardeşlerime bir kez daha minnet ve şükranlarımı bildiriyorum.

Harput'un gerçek sevdalıları olarak daha açıldığı ilk günden derneğe adımını atıp elinden gelen tüm desteği esirgemeyen Fetih DURUSOY, Kazım ATICI, Aytunç SUNGUROĞLU, Ömer BOZDUMAN, Mehmet TATAR, Eyüp BAĞCI, Feyzi KARAMAN ve Yalçın TURHAN kardeşlerimize ve ayrıca bize manevi desteğini esirgemeden her zaman yanımızda bulunarak tecrübelerinden istifade et-

tiğimiz Lokman TASALI, Yılmaz ÖNERCAN, Zekeriya BİCAN, M.Naci ONUR, Sedat ÇAĞLAYAN, Ahmet Tevfik OZAN, Cahit CAN, Recep BAĞCI, Osman BULUT ve Selahattin ÖZEREN ağabeylerimize yine en derin hürmet ve muhabbetlerimizi sunuyorum.

Harput'umuz ve civar köyleri adına bir şeyler yapabilmenin heyecan ve azminde olarak ilk günden itibaren derneğimize üye olup yapılan faaliyet ve çalışmalara katkıda bulunan burada isimlerini zikredemediğimiz başta üniversite hocalarımız ve muhtarlarımız olmak üzere tüm üyelerimize ve ayrıca tüm gönüldaşlarımıza da şükranlarımızı bir borç biliyoruz. Harput'u, Harput kültürünü, Harput ruhunu yaşatmak adına her kim bir adım atmış, bir tuğla koymuşsa tamamına minnettar olduğumuzu, onları her zaman saygı ve sevgiyle andığımızı belirtirken ahirete intikal edenleri rahmetle anar hayatta olanlara sağlıklı uzun ömürler dileriz.

Sevdamız Harput dergimizin hem Harput'umuza hem de Elazığ'ımıza birçok alanda çok büyük katkılar sağlayacağını umuyorum. Yüce Rabbimizden dergimizin hayırlı olmasını dilerken emeği geçen herkese şükranlarımı sunuyorum. Bu sevda bitmez, bu beldenin değeri tükenmez. Allah'a emanet olun.

HARPUT-DER Kurucu Üyeleri Tamer ALTINIŞIK, Mürselin KILIÇERKAN, Habib KARAÇORLU, Yasin ALTUNYUVA, Murat TUNÇ, Hıdır ÇINAR, Ahmet AÇAR

HARPUT'U TÜKETMEYELİM

Kazım ATICI

HARPUT-DER Genel Sekreteri

Harput'ta gezerken, dağlarını seyrederken, tarihi eserlerinde dolaşırken, camilerinde ibadet ederken içimize doğan duygular: "yazı ayrı, kışı ayrı güzel, her mevsimi kendine özgü güzel, insanlara huzur ve mutluluk veren ne mübarek bir belde!"

Harput bir tarih, Harput bir medeniyet, Harput bir yaşam, Harput bir ilim ve kültür beşiği. Ama bugün mahzun, kederli, hüzünlü ve geleceğinden endişeli Harput. Çağımızın vebası olan kanserin insan vücudunu eriterek yok ettiği gibi her gün bir parçası acımasızca ve insafsızca koparılarak yok edilmeye çalışılan Harput, sen bu insanlara ne kötülükler yaptında sana bunlar reva görülüyor. Birkaç çalışmanın dışında Harput maalesef günümüzde tüketilmeye yok edilmeye devam ediliyor.

Harput milletimizin Anadolu topraklarına kazıdığı mührüdür. Bu mühre sahip çıkmak her birimizin tarihe ve geleceğe karşı sorumluluğumuzdur. Özellikle sinsi bir şekilde bölgemizde sürdürülen misyonerlik ve Bahailik faaliyetleri bizim tarihimize, inancımıza ve topraklarımıza sahip çıkmamızı daha da önemli kılmaktadır.

Bugün inanç turizmi toplumumuzda yaygınlaşmış durumdadır. Çok sayıda insanımız bölgeyi, özellikle Harput'u ziyaret etmektedir. Ne yazık ki ne türbelerinde doğru dürüst tanıtıcı bilgiler bulunmakta nede bilinçli rehberler önderliğinde yerli ve yabancı turistler bilgilendirilmektedir. Hurafeden öteye geçmeyen ritüel ve obur bir tecessüs anlayışı ile Harput anlaşılamaz. Harput'u edebiyatıyla, mimarisiyle, tarihte üstlendiği misyonuyla tanımak ve tanıtmak gerekir. Neden yerleşim alanı olarak seçildiğinden tutun da, Anadolu'nun fütuhatındaki rolüne kadar hepsi araştırma konusu olmalıdır.

Yarım asır öncesine kadar hareketli bir şehir olan Harput'a ne oldu? Kim/ kimler onu bu mahzun haline mahkum etti. Medreseleri, özel okulları, edebiyatı, sanatı neden yağmalandı. Kalesi neden mahzun? Niçin bir zamanlar Kurrahafızlar, kelamcı, hadisçi, edip ve şairler yetiştiren bu güzel mekan sadece mezarlık ve lokantalar yığınına dönüştü.

Harput üzülerek ifade edelim ki bugün sadece mezarlık alanları, lokantaları ve çay bahçeleri olan, o muhteşem beldeyi gezmeye gelenleri sükutu hayale uğratan kimsesizler şehri olma yolunda hızla ilerlemekte. Buraya aileler piknik yapmaya, gençler sevgilileriyle eğlenmeye, defineciler hazine bulmaya, kendini bilmezler bu kutlu beldeye yakışmayan tavırlarıyla ahlaksızlık yapmaya geliyor. Kısacası Harput herkes tarafından hızla tüketilen bir mekan. Harput adeta sahipsiz miras malı gibi talan edilmekte hızla tüketilmekte.

Harput'a gelen bir yabancının Harput'un içinde bana Harput'u sorduğu zaman veya bir başkasının büyük bir iç geçirerek, "ah keşke burası Elazığ'da değil de Kayseri'de olsaydı da halini görseydiniz" dediği zaman anladım ki biz Harput'u sadece tüketiyoruz.

Harput'a acilen çok kapsamlı bir müze gerekmektedir. Ayrıca Harput'u tanıtıcı bilim-

sel broşürler, eserler yayınlanmalı. Mezarlık alanları ıslah edilmeli kesinlikle yeni mezarlık alanları oluşturulmamalıdır. Tarihi eserler bir an önce restore edilerek turizme kazandırılmalıdır.

Harput, atalarımızın bizlere bıraktığı çok önemli bir miras bu şehrin geçmişi, geleceği, hafızasıdır. Kısacası bu şehrin dünyaya açılan penceresidir. Her şeye ve herkese rağmen dimdik ayakta bütün yapılanlara inat adeta bizlere meydan okurcasına ve bütün olumsuzluklara rağmen cazibesini korumaya devam eden bu şehir yinede merkez olma görevini sürdürüyor.

Harput benim için çok şey ifade ediyor. Gündüzünden zevk alıyorum, tarif edemeyeceğim bir tutkum var Harput'a karşı, aşk gibi bir şey. Evimin balkonuna çıkıyorum karşımda Ulu camii, Harput Kalesi, uzaklarda Balakgazi, içinde Alacalı mescidin biblo gibi minaresi. Sarahatun Camii, yanı başında Çimşit Hamamı, Ulu çınarın eşliğinde Kurşunlu Cami ayrı bir duygu yüklüyor bana.

Geceleri bir başka berraklıkla görünür yıldızlar, canlı canlı göz kırpar insana. Dolunayın doğuşunu Harput'tan seyretmenizi tavsiye ederim. Doğuşunu gördüğüm zaman an olduğum yerde duruyor kana kana seyrediyorum dolunayı. Yaz günlerinde Balakgazi parkından Keban Baraj gölü üzerinde yakamozu seyretmenin ayrı bir güzelliğini yaşıyorum. Harput bize bir hediye, Allahın verdiği çok önemli bir hediye. Bu nazenin hediyeyi hepimiz koruyalım. Harput'u kurtarmaya hep birlikte kafa yoralım. Devlet olarak yapılması gerekenler olduğu gibi, halk olarak da her birimiz ayrı ayrı titizlik gösterelim. Tüketmeyelim Harput'u. Harput gözümüzde sadece para kazanılan yer olmasın. Düşüncesizce kirletilen ve piknik yeri, mesire yeri olarak düşünmeyelim Harput'u. Topluma ruh veren ululuların yetiştiği ve halen bir kısmının mezarlarının bağrında bulunduğu Harput bir değerdir. Elmas gibi, altın gibi bir değer.

Harput seni seviyorum, sana aşığım. Senden uzakta olsam da unutamıyorum seni, çünkü yedi sene lütfedip bağrında beslemiştin beni, şefkatli bir anne gibi. Güzel havanı, suyunu bana cömertçe verdin. Rabbimin sana bahşettiği nimetleri benden esirgemedin .Selam sana kucak dolusu selam. Bağrında barındırdıklarına selam….

HARPUT'UN OSMANLI İDARESİNE GEÇİŞİNİN BEŞYÜZÜNCÜ YILI

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Bugün Elazığ ili sınırları içerisinde bulunan tarihi Harput şehri, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, güneyinde yer alan bir plato üzerinde kurulmuştur. Yaklaşık olarak 1450-1500 m. yüksekliğinde olan bu platonun batısında Kuz Ova, doğusunda Ulu Ova, güneyinde Elazığ Ovası ve kuzeyinde de, günümüzde büyük bir kısmı Keban Baraj Gölü'nün altında kalan Murat Nehri Vadisi yer almaktadır.

Harput, coğrafi konum olarak stratejik bir noktada bulunmasından dolayı, kuzey, güney, doğu ve batı istikametlerinde şehirleri birbirine bağlayan önemli bir geçiş noktası olmuş, Kuzey ve Orta Anadolu, Kuzey Mezopotamya, Kafkaslar, Suriye ve İran'daki bir kısım ticaret yollarıyla bütünleşmiştir. Ayrıca Harput'un çevresinde tarımsal faaliyetlerin yapıldığı verimli ovalar ve hayvanların beslenebileceği otlakların olması buranın önemini bir kat daha artırmıştır. Yine, Fırat ve Murat nehirleri gibi önemli su kaynakları ile Keban ve Ergani madenleri de bölgeye ayrı bir değer kazandırmıştır. Bundan dolayı Harput eski çağlardan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olmuş ve birçok devletin ilgi alanına girmiştir.

Sırasıyla Urartu, Hitit, Asur, İran, Roma ve Bizans devletlerinin idaresi altında kalan Harput, 7. yüzyılda Arapların eline geçmiştir. Bizanslıların 10. yüzyılın ortalarında Müslümanlardan geri aldığı şehir, Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin hâkimiyetine geçmiş ve burası merkez olmak üzere Palu ve Çemişgezek bölgelerini içine alan Çubukoğulları Beyliği kurulmuştur. Ancak Çubukoğulları'nın buradaki egemenliği kısa sürmüş ve şehir Artukluların eline geçmiştir. 1234 yılına kadar Artuklu idaresinde kalan Harput, sonrasında Selçukluların ve Kösedağ Savaşı'ndan sonra da İlhanlıların hâkimiyetine geçmiştir. Bundan sonra ise Dulkadır, Kadı Burhanettin, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletleri arasındaki mücadeleler nedeniyle sık sık el değiştirmiş, 1465 yılında Akkoyunluların, ardından da Safevilerin egemenliğine girmiştir.

Akkoyunlu Devleti'ni ortadan kaldırarak Azerbaycan, Irak ve İran'ı ele geçiren ve Şii Safevi Devleti'ni kuran Şah İsmail, 1510 yılında

doğudaki Özbekleri de yendikten sonra, Osmanlı hâkimiyetindeki Anadolu vilayetlerini de ele geçirmeye çalışmıştır. Bundan dolayı bozulan Osmanlı-İran ilişkileri 1514 yılında Çaldıran Ovası'nda büyük bir savaşa yol açmış ve bu savaş Osmanlı'nın zaferiyle sonuçlanmıştır.

Bu zaferden sonra kışı Amasya'da geçiren Yavuz Sultan Selim, Şah İsmail üzerine yeni bir sefer yapmak yerine doğu ve güney sınırlarındaki bazı yerleri almayı daha uygun görmüş ve bu çerçevede ele geçirilen Bayburt, Erzincan ve Kiğı'nın yönetimini Çaldıran Savaşı'nda gayreti görülen Mirahur Bıyıklı Mehmed Ağa'ya vermiştir. 1515 yılı baharında Amasya'dan Kemah üzerine yürüyen Padişah, bu sırada şehri kuşatmış olan Bıyıklı Mehmed Paşa ile birlikte Kemah'ı da zaptetmiştir. Bundan sonra Rumeli Beylerbeyi Hadım Sinan Paşa'yı kırk bin kişilik bir kuvvetle Dulkadıroğulları üzerine göndermiş, Dulkadır ülkesi tamamen alındıktan sonra da yönetimini bu sırada Osmanlıların yüksek hâkimiyetini tanımış olan Şehsuvaroğlu Ali Bey'e vermiştir. Padişah, bu başarısından dolayı Hadım Sinan Paşa'yı da veziriazamlığa terfi ettirmiştir.

Çaldıran Savaşı'ndan sonra Safevilerin batı sınırında elinde bulundurdukları şehir ve kalelerin en önemlisi Diyarbekir (Diyarbakır) idi. Osmanlılara iltica etmiş olan meşhur âlim ve tarihçi İdris-i Bitlisî'nin de gayretleriyle Diyarbakır şehri sulhen alınmıştır. Fakat Şah İsmail Diyarbakır'ı geri alabilmek için yeniden harekete geçmiş ve Çaldıran Savaşı'nda maktul olan Ustaclu oğlu Mehmed Han'ın yerine kardeşi Karahan'ı Diyarbakır'a yollamıştır. Bu sırada İstanbul'a dönmüş olan Yavuz Sultan Selim, Diyarbakır'ı kuşatmış olan Karahan'a karşı Bıyıklı Mehmed Paşa'yı görevlendirmiş, Sivas Beylerbeyi Şadi Paşa'yı da ona yardıma memur etmiştir. Fakat ikisi arasında anlaşmazlık çıkınca Şadi Paşa'nın yerine Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa'yı yollamış, İdris-i Bitlisî'nin de Kürt beyleriyle birlikte bunlara katılmasından sonra Diyarbakır üzerine gidilmiştir. Osmanlı kuvvetlerine karşı koyamayan Karahan'ın Mardin taraflarına çekilmesiyle birlikte, Diyarbakır şehri Savefî kuşatmasından kurtarılmıştır. Bu sırada, İdris-i Bitlisî'nin gayretleriyle doğudaki bütün Kürt beyleri Osmanlı'ya tabi olmuştur. Palu hâkimi Cimşit Bey ise Yavus Sultan Selim'in Çaldıran Seferi sırasında ona itaatini arzedip Osmanlı ordusuna katılmıştır.

Bundan sonra, Malatya, Urfa, Behisni, Ergani, Divriği ve Siverek Osmanlı idaresine geçtiği gibi, 26 Mart 1516 (21 Safer 922) tarihinde başkent İstanbul'a Harput'un da fethedildiği haberi gelmiştir.

Harput, Osmanlı taşra idaresinin temel birimlerinden olan "sancak" statüsüyle Diyarbekir Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. Harput'un ilk sancakbeyi olan Çavuş Ahmed Bey 1517 yılında 400 bin akçe has (yıllık maaş) tasarruf ediyordu. Çavuş Ahmed Bey, bundan sonra yine 400 bin akçe yıllık maaşla Hama ve Humus sancakbeyliğine atanırken Ergani Sancakbeyi Yiğit Ahmed Bey de yıllık 353 bin akçe maaşla Harput Sancakbeyi olmuştur.

Harput, idarî-askerî açıdan bir sancak olmakla birlikte, adlî-idarî bakımdan da bir kaza statüsündeydi. 1522 yılında Harput Kazası'ndan sorumlu olan kadının günlük ücreti 50 akçe idi. Yine aynı tarihte Çemişgezek ve Mardin kadılıklarının da günlük ücretleri 50 akçeydi.

Osmanlı idaresinin ilk zamanlarında Harput Sancağı'nı oluşturan köyler nahiye adı verilen askerî-idarî bölgelere ayrılmıştı. Bu bağlamda, 1518 yılında Harput Sancağı, Harput, Ebûtahir, Gölcük-i Ulya, Gölcük-i Süfla ve Hersini olmak üzere beş nahiyeye taksim edilmişti. Fakat kısa bir süre sonra sancağın dâhili taksimatında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Nitekim 1523 yılında Harput Sancağı'nın, Kuzabad, Uluabad, Ebûtahir, Hersini, Behrimaz, Sarıkamış ve Gölcük-i Süfla olmak üzere yedi nahiyesi vardı.

KAYNAKÇA

CELÂL-ZÂDE MUSTAFA, *Selim-nâme*, (Haz. Ahmet Uğur-Mustafa Çuhadar), Ankara, 1990.

FERİDUN BEY, *Mecmûa-i Münşeatü's-Selâtin*, I, İstanbul, 1274.

HOCA SADEDDİN, *Tâcü't-Tevârih*, C. II, İstanbul, 1279.

SOLAKZÂDE, **Târih**, İstanbul, 1297.

ARDIÇOĞLU, Nureddin, *Harput Tarihi*, İstanbul, 1964.

BARKAN, Ömer Lütfi, "*H. 933-934 (M. 1527-1528) Malî Yılına Ait Bir Bütçe Örneği*", İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, XV/1-4 (1953-54), s. 251-329.

ÇAKAR, Enver, "*Kanuni Sultan Süleyman Kanun-nâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı*", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 12, S. 1, Elazığ 2002, s. 261-282.

DARKOT, Besim, "*Harput*", İslam Ansiklopedisi, V/1, s. 296-299.

KÖROĞLU, Kemalettin, *Urartu Krallığı Döneminde Elazığ (Alzi) ve Çevresi*, İstanbul, 1996.

SUNGUROĞLU, İshak, *Harput Yollarında,* 1-2, İstanbul, 2013.

ŞENGÜN, M. Taner, *Harput Platosunda Doğal Ortam-İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması*, Elazığ, 2012.

TONBUL, Saadettin, "*Coğrafi Faktörlerden Yer Şekillerinin Harput'un Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehrin Yer Değiştirmesi Üzerine Olan Etkileri*", Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, 1, (Ed. Enver Çakar), Elazığ, 2013, s. 81-92.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. II, Ankara, 1983.

ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı* (1518-1566), Ankara, 1989.

YILDIRIM, Recep, "*Harput/Elazığ Yöresinin Tarihi Coğrafyası*", Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, 1, (Ed. Enver Çakar), Elazığ, 2013, s. 297-306.

GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ!

Zekeriyya Bican

Araştırmacı Yazar-Şair

Yıl 1965...Unutamadığım ve hala zihnimde derin izleri kalan bir yıl... Bu yıl içinde yaşadığım ve şahit olduğum olayları hep özlemle hatırlarım. Hatırladıkça içimi bir hüzün kaplar. Yaşam şartları bugünkü gibi değildi ama mutluyduk...

Ulaşım çok zordu. Bir yerden başka bir yere gitmek büyük sıkıntıydı. O günlerde ulaşım başlı başına bir sorundu.

Geçmişte yaşadıklarımızın çoğunu unutuyoruz. Ama kültürümüzü yaşatmak adına, kültürümüzü bizden sonraki nesillere aktarmak için, geçmişte neler yaşadığımızı çocuklarımızda bilmeli diye düşünüyorum. Bu yazımda geçmişte yaşananlarla ilgili bazı şeylerden söz edeceğim.

1965 yılının kış aylarını geride bırakmıştık. Nihayet Nisan ayına ulaşmıştık. O ilkbahar başka bir güzelliklerle gelmişti. Bahar yağmurları erken başlamış, her tarafı yemyeşil otlar sarmıştı. Bin bir çeşit çiçek etrafı süslemekle kalmamış, etrafa yaydığı mis gibi kokularla başka bir güzellik oluşturmuştu. Birinci Harput Caddesi'nin karşılıklı iki katlı evlerinin bahçe duvarlarını aşıp yola sarkmış olan açık mor renkli leylaklar İnsanlara gülümser gibiydi. İnsanlar evlerine sığmaz olmuştu. Tabiat sunduğu renkler ve kokularla herkese başka bir yaşama sevinci katıyordu. Hele çocuklar hafta sonlarını iple çeker olmuştu. Çünkü hafta sonları ailece Harput'a gezmeye gidiyorlardı.

Henüz otobüs, taksi, minibüs seferleri yoktu. Ama birkaç yıl öncesine kadar fayton veya at arabaları ile gidilen Harput'a az da olsa, motorlu araçlarla gidilebilen günlere ulaşmıştık. En çok da kamyonlarla gidiliyordu. Mahallede veya aynı sokakta yaşayan birkaç aile az sayıdaki kamyonlardan birini kiralıyorlardı.

Kiralık kamyon cuma gününden ayarlanıyor ve Harput gezisi garantiye alınıyordu. Aksi halde aynı gün kamyon temin etmek çok zor oluyordu. Çocuklar geziye gidilecek günün sabahını zor ederlerdi. O gün sabah çok erkenden uyanıp gruplar halinde kamyonun sokağa girişini bekliyorlardı. Kamyon sokağa girince çocuklar çığlık çığlığa bağırıp alkışlarla kamyonu karşılıyorlardı.

Kamyon kasasının içine eski halı ve kilimler seriliyor, oturma düzeni ayarlanıyor, çocukların şarkıları, türküleriyle Harput'a gidiliyordu.

Harput'a varıldığında hanımlar, ağaçların altına yaydıkları kilim ve halıları serip minderleri yerleştirince öğle yemeğinin hazırlığına başlıyorlardı. Gezinin en güzel taraflarından birisi, ailenin büyükleri, babalar ve dedeler

çocukları başlarına toplayıp eski Harput yaşantısını ve çocukluk anılarını anlatıyorlardı. Çocuklar bu anlatılanları zevkle dinliyorlardı. Anlatılanları zihinlerine adeta nakşediyorlardı.

Dedelerin torunlarına anlatacağı çok şey vardı. Dedeler, sanki zaman yetmeyecekmiş gibi kelimeleri, cümleleri peş peşe sıralar zevkle anlatırlardı. Az zamanda çok şey anlatmak için çaba sarf ederlerdi. Durumu hissederdik. Her seferinde bir başka konuyu anlatırlardı. Sohbetlerinde, hiç tekrara düşmezlerdi. O nedenle mevzu edilen her konu çocuklara hikâye gibi anlatılan gerçekler, nesilden nesil e aktarılan bir kültür birikimiydi.

İnsan topluluklarını millet yapan yegâne şey o toplumun ortak kültürüdür. Harputlular bunu çok iyi biliyorlardı. Büyüklerin amacı bu kültürü yaşatmak, çocukların isteği ise o tatlı hikâyeleri dinlemekti. Harput'tan, Elazığ'a dönüş saatleri yaklaştığında, gün hiç bitmesin isterlerdi.

Bazı hafta sonlarında ev sohbetleri de olurdu. Bu sohbetler, Harput Beyefendilerinin, Harput'tan Elazığ'a taşıdıkları kültürün çok önemli ve vazgeçilmez bir geleneğiydi. Ev sohbetleri eski Harput Kürsü başlarının yerini almış gibiydi.

Bu geleneğin yaşatılmasındaki ısrarlarının nedenini hep merak ederdim. Sonra çok iyi anladım.

Zihnimde unutulmaz izler bırakan o Harput gezileri dışında, daha çok büyüklerin katıldığı hafta sonu sohbetleri, doğup büyüdükleri o muhteşem Harput şehrini yitirmiş bir avuç Harputlu Beyefendinin, bir araya gelip özlem gidermelerinin yanında, ayrıca demin sözünü ettiğim kültürün yaşatılması gayretleriydi. O güzelim sohbetler her hafta ayrı bir kişinin bahçesinde veya selamlık salonlarında yapılırdı.

Bizim de Rızaiye Mahallesi, Zikzak Sokak'taki evimizin havuzlu bahçesinde de "Havuz başı" sohbetleri olurdu.

Bahçemizdeki havuz başı sohbetlerinin önemini de çok sonraları idrak edecektim. O idrake ulaştığımda ne yazık ki, zaman geçmiş ve o güzide sohbet ehli insanları çoktan kaybetmiştik. Gerçekten ilerleyen günlerde onların eksikliğini ve gayretlerini çok iyi kavradım. Maalesef o yıllarda ses ve görüntü kaydedici cihazlarımız yoktu. Bilgisayarların adını duyan-bilen yoktu. Şimdi o günlerden kalan, elimize ulaşan hiç bir kayıt yok. Sadece zihnimde hiç bozulmamış, daha dün yaşanmış gibi hatıralar ve tablolar var. Keşke o günlerde günümüzdeki teknolojiler olsaydı da, o güzide insanları ve insanca yaşamlarını kayıt altına alabilseydik. Hani bir deyim vardır ya; "İstanbul Beyefendisi" diye. İşte o günkü Harputlular da gerçek tabiri ile Harput Beyefendileriydiler. Şimdi onları hangi kelimeyle, hangi cümlelerle tasvir etsem bilemiyorum. Şimdi gençlere nasıl anlatmalıyım? Ne söylesem eksik kalacak. Zira o güzellikleri, o güzel insanları anlatmaya kelimeler kifayetsiz, cümleler yetersiz kalacak.

Aile büyüklerimizin hatıralarını Harput kültürünü çocuklarına anlatma gayretlerini hatırladıkça, onları rahmetle anıyorum. Gençlere kısa zamanda çok şeyler aktarmak istiyorlardı. O özenli anlatımlarını unutamadım. Hatırladıkça gözlerim yaşarıyor. Şimdi yaşlı gözlerim dalıp o günlere giderken, zihnimden binlerce hatıra bir film şeridi olup geçiyor.

Şimdi o toplantıların en önemli özelliklerinden birini anlatmalıyım. O güzide Harput Beyefendi'leri, her sohbete bir kaç genç delikanlıyı davet eder ve yapılan sohbetleri dinlemelerini temin ederlerdi. Bu fevkalade güzel toplantılara gençlerin de davet edilmesinin nedenini de nice zaman sonra idrak ettim. Onlar, ülkenin geleceğini emanet edecekleri gençlerin bilgi, görgü ve güzel özelliklerle yetiştirilmesini istiyorlardı. Bu husus en büyük dilekleriydi. Bunun yanı sıra toplantılarda anlatılanları kayıt altına alabilmenin başka da

bir yolu yoktu. Anlatılan konuları gençlerin zihinlerine nakşetmek gerekiyordu. Genç zihinleri, tıpkı bugünkü bilgisayarlar veya harici hard diskler gibi (harici kayıt cihazı) düşünülmüştü. O günlerde bu gerçeği ben nereden bilecektim. Bu gün o toplantılara davet edilmemiz, biz gençler için çok önemli bir görevmiş meğer. Şimdi o günlerin idraki içindeyim. Zira bugün yazdığım onlarca eser, o günlerde dinlediğim konulardan ibarettir. Bu konuda söylenecek, anlatılacak o kadar çok şey ki...

O günkü kültür toplantılarına katılan o güzide kültür elçilerinin isimleri aklımda kaldığınca,

Profesör Kazım Çeçen, Mustafa Ersoy, Prof. Mustafa Temizer, Dr. Feyzi Selmanoğlu, Dr. Mehmet Tokmak, Öğretmen Rahmi Onur, Muhtar Nuri Demirel, Av.Fikret Memişoğlu, Cenani Dökmeci, Hacı Şerif Kömürlü, Arpacı Mehmet Efendi, Arpacı Sıtkı Bey, Küçük Efendilerin Lütfü Efendi, Hüseynikli Öğretmen Sait ÇAĞLAYAN, Atatürk İlkokulu Müdürü Zihni Bey, Dumlupınar İlkokulu Müdürü Ahmet Tanyeri, Öğretmen Habip Bey, Av.Abdulah Ekmen, Dr. Visali Azergün, Dr.Sunisi Albayrak, Dr.İsmail Elevli, Eşraftan İzzettin Albayrak, Fethi Ülkü, Dava Vekili Bahri Turgut Akaygün, Şeyh Kazım Agel Efendi'nin oğlu Nusret Ağel, Eşraftan Efendi Sarnılıoğlu, Hacı Feyzi Efendi'nin oğlu Mahmut Kunter, Semerci Feyzi Çitci Hoca, Daldikliler'in Yemenici Osman Efendi, Ozanların Şair Ahmet Ozan Bey ve daha adını hatırlamadığım nice güzide insanlar…

Tabi adını andığım bu güzide insanlar, 1965 yılında bizzat görüp tanıdığım ve isimleri hatırımda kalanlardır.Bunların dışında simalarını hala hatırladığım, ama isimlerini hatırlayamadığım onlarca insan var.

Kültür elçiliği yapma geleneği yeni bir olay değildi. Benim katıldığım sohbetler sırasında, söz alıp konuşan kişiler, bazı mevzuları anlatırken kendilerinden önceki nesillere atıfta bulunurlardı. Kültür toplantılarının kesintisiz devam ettiğini oradan anlıyordum. Keşke ismine atıfta bulunulan o güzel insanlarla da tanışma şerefine erebilseydim.

Bir önceki nesilden; Kesirikli Faik Bey'in, Çarşancaklı Bedri Bey'in, Sekratlı Ali Bey'in Sekrat'taki konağının selamlık salonlarından, Hürrem Müftügil'in, Abdulkadir Sunguroğlu'nun, Hürrem Bey'in Kardeşi Mustafa Çorbacıoğlu'nun, Hüseynikli Hacı Hasan Bey'in, yine Hüseynikli Meclis-i İdare Başkatibi Faik Bey'in, havuzbaşından, Abdulkadir Bey'in Bahçesi'nden, Hafız Osman Bey, Ömer Naimi Bey, Necmi Şahin, Saraç Kaya Bey'in kültür sohbetlerinden bahsedilirdi.

Yeri geldiğinde, sohbetlerde anlatılan konuları başka bir yazımda yazmayı umuyorum.

O güzel Harputluların gayretlerini ve bazı hizmetlerini **"SEKİZİNCİ ŞEHİR İZ BIRAKANLAR"** Adlı eserimin sayfaları arasında bulabilirsiniz.

Doğup büyüdükleri ve yok edilen şehirlerinin geri kalanında can havliyle "neleri kurtarabiliriz!" in derdine düştüklerini görecek ve sizler de üzüleceksiniz, ama okuduğunuza değecek. O güzide insanları rahmetle anacaksınız.

Bizlere, o yüksek kültüre sahip Harputlu Büyüklerin çocuklarına, çok büyük görevler düşüyor.

Kültürümüzün yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması adına daha büyük işler yapmak zorundayız.

Geçmişimizi bize tanıtan, Hak 'kın rahmetine ulaşmış bütün kültür adamlarımızı rahmet ve minnetle anarken, hayatta olanlara da sağlık ve esenlikler diliyorum.

HARPUTLU MEŞHUR MEÇHULLER

Yrd. Doç. Dr. Enver DEMİRPOLAT

Bir milletin yok olmaması için kendi tarihinin iyi bilinmesi ve korunması gereklidir. Tarihin iyi bilinip korunması ise, onun oluşumunda pay sahibi olan ilim adamları ve düşünürlerin araştırılarak, onların fikirlerinin günyüzüne çıkartılmasıyla doğru orantılıdır. Bir milletin gelecek dönemlerinde aktif rol oynayacak olan unsurlar arasında, o milletin inançları, gelenekleri ve göreneklerinin yanında yetiştirdiği bilginlerin eser ve fikirlerinin payı büyüktür. Harputlu Hoca İshak Efendi'nin ifadesiyle, "Bir millet ancak ilim adamlarının varlığıyla korunabilir. Onun için hocalara, dinin emir ve yasaklarına verilen değer gibi önem verilmesi gerekir." Her ilim adamı, çalışmalarında öncelikle kendine, sonra mensup olduğu topluma ve insanlığa karşı sorumludur.

Bu bağlamda kendi milletimizin bünyesinde yetişen ilim adamlarına karşı saygı ve minnet duymamız hem milli hem de insani ve ahlaki bir vazifedir. Geçmişe bakmak ve onu araştırarak ondan dersler çıkarmak, insanlığın ortak bir özelliği olarak kabul edilmektedir. Çünkü tarih denilen geçmiş, bir milletin milli şuur, benlik ve medeniyetinin oluşageldiği zamana bağlı bir süreçtir. Bu süreç, iyi bilinip değerlendirilemezse onun devamı olan gelecekten de emin olmak mümkün olmayabilir. Buradan hareketle diyebiliriz ki; bizim milletimiz bu açıdan oldukça parlak bir tarihi geçmişe sahiptir. Bu parlak geçmişin oluşmasında milletimizin bağrından çıkan ilim ve fikir adamlarının düşünce anlamında etkisi fazla olmuştur.

Genellikle Elazığlılar tarafından "Yukarı Şeher" diye isimlendirilen Harput, yetiştirdiği bilginler sayesinde bulunduğu bölgenin bir ilim merkezi konumunda olmuştur. Çevredeki beldelerden birçok insanın buraya gelerek ilim tahsil ettikleri de tarihsel bir gerçektir. Hatta bu hususta Şehabettin Sühreverdi'nin Harput için Makarr-ı Ulema tabirini kullanması bize göre oldukça anlamlıdır.

Aynı kilimin farklı desenleri gibi değişik inanç ve etnik grupları bünyesinde barındıran Harput, günümüze kadar yıllarca bu özelliğini hep korumuştur. Yaptığımız araştırmada Harput'un söz konusu özelliği hemen kendini fark ettirecektir. Türkmen, Kürt, Zaza, Arap, Alevi, Sünni, Süryani, Ermeni vb. tespit edilen tüm alimlerin bir ebru misali Türk Milleti Şemsiyesi altında oluşturduğu birliktelik kolayca göze çarpmaktadır.

Bu alimlerden biri de aşağıda verilmiştir.

HARPUTLU HASAN BURHANEDDİN CİHANGİRİ EFENDİ

a-Hayatı

Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi, mutasavvıf bir kişi olup 970/1562 yılında Harput'a bağlı Perçenç/Akçakiraz Köyü'nde doğmuştur.[1] İlk tahsilini Harput medreselerinde tamamladıktan sonra İstanbul'a

1 Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, (Sadeleştirenler: Ali Fikri Yavuz-İsmail Özen), İstanbul-1972, C.1, s.82; Süreyya, Mehmed, Sicill-i Osmani, (Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar-Eski Yazıdan Aktaran: Seyyit Ali Kahraman), İstanbul-1996, C.II, s.615.

giderek burada öğrenimini sürdürüp icazet almıştır. Müellif, daha sonra Halveti Tarikatı'na girerek tasavvuf yolunda da ilerlemiş ve bu tarikatta Arifler Ulusu unvanını almıştır.

Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi, bir rivayete göre de önce Bursa'ya göç edip Celali isyanında İstanbul'a gelmiştir. Eyüp'te Baba Haydar Nakşibendi Tekkesi'nde oturmuş, daha sonra Cihangir Camii'ne halife olmuştur. Bir zaman sonra kendisinin de bir zaviye yaptığı rivayet edilmektedir.[2] Ona Cihangiri lakabının verilmesi kanaatimizce bundan dolayıdır. Ölüm tarihi olan 1074/1663 yılının delaleti olarak Kad Mate Mevle'l-Arifin terkibinin, Öldü Hasan Efendi, Cennette de Cihangir mısralarıdır. Mezarı İstanbul'da Cihangir Camii'nin avlusundadır.[3]

Cihangiri unvanıyla şöhret bulan ve uzun yıllar halkı irşad ve daima eda-ı zikrullah ile meşgul olan bu zatı, o civarda bulunan bazı cahil kimseler çekemeyerek kendisine çok eza ve cefa etmişlerdir. Buna rağmen o, katiyen yılmamış, büyük bir azimle çalışmıştır. Süluku, Bursalı Yakup Fani Hazretleri'ndendir. Menkıbelerinin Mustafa Nehci b. Himmet el-Behisni Efendi tarafından yazıldığı rivayet edilmektedir.[4] Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi, rençber iken Şeyhi Yakup Fani Efendi'ye (ö.1052/1642) intisap etmiştir. Onun, yedi sene boynuna koyun postu geçirerek şeyhine hizmet ettiği belirtilmektedir. Sonradan kendisinin de 70-80 kadar halifesi olduğu ifade edilmektedir.[5]

Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'nin tarikat silsilesi, Şeyh Yakup Fani, Şerbetçi Mahmud Efendi vasıtasıyla Halvetiyye-Ramazaniyye'nin kurucusu Ramazan Mahfi'ye (ö.1025/1616) kadar ulaşır. Bu silsile Ramazan Efendi'den sonra Muhyiddin-i Karahisari (ö.994/1586), Şeyh Kasım Efendi, Şeyh İzzettin Karamani şeklinde devam ederek Halvetiyye'nin ana kollarından olan Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin'e (ö.910/1504) nispet edilen Ahmediyye ile birleşir.[6]

Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'nin tespit edebildiğimiz halifeleri şunlardır:

Süleyman Halife, Bekmezli Köyü'nden Ali Halife, Akşehirli Osman Halife, Boğazhisarlı Nasuh Dede, Akşehir'in bir köyünden Abdülmuttalib Halife, Hacı Musa Halife, Dede Musa, Mehmed Dede, Çerkeşli Mehmed Dede, Üsküdarlı Şerbetçi Ömer Dede, Bolulu Hasan Dede, Karaböcülü Mustafa Dede, Midillili Süleyman Dede, Kocaeli'ne bağlı Ağacalı'dan Mehmed Dede.[7]

Cihangirilik'te, Harputlu Hasan Burhaneddin Efendi tarafından tertip edilen ve Cihangir Usulü Tevhid diye bilinen bir zikir usulü uygulanmaktadır. Diz üzerine oturarak icra edilen bu zikri, Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi, ilk olarak hareket etmek üzere olan bir gemideki tayfaların zinciri çekerken çıkardıkları ahenkli sesleri işitip vecde gelerek uygulamış, daha sonra bu tarz zikir hep devam ettirilmiştir.[8] Bu tarz zikir Mevlana'nın örs sesinden hareketle yaptığı sema ayininin çıkış noktasına benzemektedir.

Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi, sohbetlerinde genellikle vurguladığı tespit edebildiğimiz bazı özlü sözleri şöyledir:

"Şu dört şeyi, her şerefli kimsenin yapması gerekir. Yapmaması ona yakışmaz. Bunlar:

1-Bulunduğu meclise babası gelirse ayağa kalkmak.

2-Misafire hizmet etmek.

3-Yüz tane hizmetçisi olsa bile, muhtaç olmadığı zaman bineğine yardım istemeden

2 Özdamar, Mustafa, Dersaadet Dergâhları, İstanbul-2007, s.258; Süreyya, Mehmed, age, C.II, s.615.
3 Bursalı, age, C.I, s.82
4 Bursalı, age, C.I, s.82.
5 Süreyya, Mehmed, age, C.II, s.615.
6 Öngören, Reşat, "Hasan Burhaneddin Cihangiri", DİA, İstanbul-1997, C.XVI, s.310-311.
7 Aslan, Üzeyir, XVII. Yüzyıl Şairi Besnili Nehci Dede (1616-1680) ve Divanı, Ankara-2012, s.22.
8 Öngören, agm, CXVI, s.311.

binmek.

4-İlim öğrendiği hocasına hizmet etmek."

Onun şu ifadeleri de kayda değer olması hasebiyle aşağıya alınmıştır.

*-"Din âlimleri, fakihler, sultanların, devlet adamlarının kapısına gidip, onlara yaltaklanmadıkça peygamberlerin vekilleridir."

*-"Namaz, her takva sahibi için yakınlıktır. Hacc, her güçsüzün cihadıdır. Bedenin zekâtı oruçtur. Amelsiz kulluk, hayırlı iş yapmadan karşılık bekleyen, yaysız ok atana benzer."

*-"Sadaka vererek rızkınızı çoğaltınız. Zekât vererek mallarınızı koruyunuz. İktisat edip, tasarrufa riayet eden kişi aldanmaz. Tedbirli ve düzenli yaşamak, geçimin yarısıdır. İnsanlarla iyi geçinmek, aklın yarısıdır."

Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'nin vefatından kısa bir zaman önce:

"Takvadan-Allahu Teala'dan korkup haramlardan sakınmaktan-daha üstün bir azık yoktur. Susmaktan daha güzel bir şey yoktur. Bilgisizlikten daha zararlı bir düşman yoktur. Yalandan daha büyük bir hastalık yoktur" ifadelerini kullandığı rivayet edilmektedir.[9]

b-Eserleri

Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'nin tespit edebildiğimiz eserleri şunlardır:

1-Halveti Tarikatı'nın Sülukuna Dair Risale: Müellifin bu kitabı Halveti Tarikatı'nın Cihangiriyye kolunun kurucusu Hasan Burhaneddin Cihangiri'nin hayatı, silsilesi, halifeleri ve menkıbeleri de konu edinmiştir. (Eser müellifin isteği üzerine halifesi Mustafa Nehci Dede/Efendi tarafından yazılmıştır.)[10]

2-İlahiler: Müellifin bu eserinde kendisine ait olan bazı ilahiler bulunmaktadır.

3-Menkıbeler: Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'nin, Mustafa Nehci Efendi tarafından yazılan menkıbeleridir.[11]

4-Divan: Müellifin kaside ve şiirlerini ihtiva eden bir eserdir.

5-Gazeliyat: Müellifin gazellerinin olduğu bir eserdir.

İshak Sunguroğlu, Harputlu Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'ye ait olan şiiri çok eski bir mecmuada gördüğünü belirterek kitabında yer vermiştir. Biz de o şiiri okuyucunun istifade etmesi amacıyla aşağıda sunmaktayız.

ŞİİR (NEME GEREK)

Tabibim, güzelim, gel insaf eyle
Bugün yaralıyım, yar, neme gerek.
Anınçün dünyada rağbet kalmadı
Her irişen der ki, yar, neme gerek.
Kebap oldum, yar aşkına kavruldum,
Harman oldum, yar uğruna savruldum.
Ben ki bu cihanda senden ayrıldım
Daha can gezdirmem, can neme gerek.
Beni teşne-i cam ile kandırdın
Ne belli yar oldun, ne inandırdın.
Sen ki, beni aşk oduna yandırdın
Sen de, bencileyin yan, neme gerek.[12]

Bu beyitler de Cihangiri Hasan Burhaneddin Efendi'ye aittir.

Bakdım hüsnün mushafına gördün anun âyâtını
Anladım gördüm nûrunu okudum beyyinâtını
Varımı mahv idüp hasan yârün yolunda cümleten
Yok oldu gitdi aradan gördi şühûd-ı zâtını[13]

9 http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Ehli-Sunnet-Buyukleri-Meshurlarin-Son-Sozleri.aspx
http://www.huzuradogru.org/muezik-ve-teganni/vehbi-tuelek/cihangirli-hasan-Efendi.html

10 Aslan, Üzeyir, XVII. Yüzyıl Şairi Besnili Nehci Dede (1616-1680) ve Divanı, Ankara-2012, s.22.

11 Cebecioğlu, Ethem, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara-1997, s.185.

12 Sunguroğlu, age, C.II, s.208.

13 Ayvansarayi, Hafız Hüseyin, Vefayat-ı Ayvansarayi, (Haz: Ramazan Ekinci), İstanbul-2013, s.167.

HARPUT

Celal SÜRGEÇ

Kahramanmaraş İl Müftüsü

İnsanların şahsiyetleri olduğu gibi, kültür ve medeniyetlerin de şahsiyetleri vardır. O şahsiyetler, genellikle bazı özelliklerle kendilerini beyan ederler, ortaya koyarlar. Bir insan, bir kültür, bir medeniyet veya bir belde, eğer tarihte kalıcı bir iz bırakmışsa, orada kişilikten söz edilebilir. Mesela Roma medeniyeti deyince hukuk, Çin medeniyeti deyince küçük el sanatları, İslam medeniyeti deyince insan hak ve hürriyetleri, Endülüs medeniyeti deyince farklı kültür ve toplumlarla bir arada yaşama tecrübesi akla gelir.

Harput bütün medeniyet ve kültürleri bağrında taşıyan ve kendine has bir şahsiyet oluşturan bir beldedir, bir kültür ve medeniyettir. Harput, bağrında Urartu, İran, Roma, Bizans, Arap, Selçuklu, Osmanlı medeniyet ve kültürlerini 4000 yıldır taşıyan bir kültür, ilim ve medeniyet beşiğidir

Harput çeşitli medeniyetleri bağrında taşıması yönüyle ve engin tarihi tecrübesiyle insanı mutlu etme medeniyetine beşiklik etmiş bir mekandır..Çünkü bu medeniyette insanın mutluluğu,insanı mutlu etmekten geçmekteydi.Zira nihai mutluluk diyarı olan cennet bile insanla güzeldir..,insanla bir mana kazanır… Orada insan, insanla mutlu olur"Ey Tam ve gerçek mutluluğa eren nefis!Gir kullarımın arasına,gir cennetime"(Fecr Suresi)

Bu açıdan asıl ve asil Harput kültürüne, Yozlaşmamış Harput medeniyetine baktığımızda varlığın ve mutluluğun seçkinlerde yani belli ellerde toplanması değil, tabana yayılması esas idi… Bu medeniyet;"kişi kendisi için istediğini başkaları içinde istemedikçe istenilen manada inanmış olamaz."(Hadis) kuralına göre inşa edilmişti.

Hayalimizi, Harput'un yaklaşık iki asır önceki sosyal yaşamına çevirdiğimiz zaman, bu belde halkının birbirlerine karşı daima sevgi, hürmet, şefkat ve samimiyet havası içerisinde yaşadıklarını ve paylaşmayı çok iyi bildiklerini görürüz. Hali vakti yerinde olmayan muhtaç kimseler, mahalle halkı tarafından çok iyi bilinirdi. Kömürlerini bir komşu, odunlarını diğer komşu, erzaklarını başka bir komşu karşılardı. Hele kocaları, oğul ve kardeşleri askerde olan kimselere veya erkeklerin ölümüyle dul ve yetim kalmış ailelere bu gibi yardımların ardı arkası kesilmezdi. Bir evde cenaze olunca bütün konu komşu, dostları, yakınları seferber olur yardıma koşarlar, cenaze sahibinin haberi olmadan bütün işlerini hallederlerdi.

Harput insanı her sene zekatını hesap ederek bir kese içerisine koyar,Sara Hatun Caminin iç giriş kapısının yanındaki zekat penceresinin içerisine bırakıp çıkarlardı…Hakiki ihtiyaç sahipleri,bu pencereden sadece bir kese alıp giderlerdi.Burada dikkat ve hayret edilecek şey,bu keseler dolusu paralar,pencerede günlerce kalır,kimse elini sürmez,tenezzül edipte o tarafa bile bakmazlardı..(Sunguroğlu,İshak,Harput yollarında,c.1,s.256,301)

Bugün modern sitelerde ve lüks dairelerde birbirinden kopuk yaşayan insanımız, belki Harput'un yıkılmasıyla modern bir Elazığ oluşturduk diye övünebilirler. Fakat yıktıkları o şehirdeki insanı mutlu eden biri birine dost,

biri biri için yaşadıkları paylaşımcı kültürü, bugün yaşadıkları çok katlı lüks apartmanlarında, gezindikleri cadde ve sokaklarında inşa edebildiler mi acaba?..O halde yıkılan sadece Harput'un fiziki yapısı,evleri ve sokakları değil, asıl yıkılan ve harap olan Harput'un asıl kimliğini oluşturan ruhuydu ,maneviyatıydı, insanlığıydı ve farklı kimliklerle beraber bir arada barış ve huzur içerisinde yaşama medeniyetiydi…

Harput, Milletimizin Anadolu topraklarına kazıdığı mührüdür. Buna sahip çıkmak her birimizin ayrı -ayrı tarihi görevidir. Sadece Elazığlının, sadece Harputlunun görevi değil her vicdan ve izan sahibinin görevidir.

Harput, bugün mahzun, kederli ve endişeli. Her gün bir uzvu koparılırcasına hoyratça tüketilmeye devam edilmektedir.

Harput, maalesef bugün sadece lokanta, çay bahçeleri, seyyar satıcıların uğrak yeri ve mekânı olmuştur. Burası sadece ailelerin piknik yapmaya, gençlerin sevgilileriyle buluşmaya geldiği mekân haline gelmiştir. Kısacası Harput, herkes için tüketilmesi gereken bir obje. Siyaset erbabının siyasetlerinde, hamaset sahiplerinin hamasi bir takım nutuklarında ve eğlence alemlerinde, ticaret ehlinin ticari faaliyetlerinde isim veya marka olarak tüketikleri bir obje... Hülasa Harput, adeta sahipsiz miras malı gibi herkes tarafından hoyratça bir bir tüketilmektedir...

Şanlı ecdadımızın bize bıraktığı önemli bir eser olan bu muhteşem belde, her açıdan tüketilmesine rağmen onca olumsuzluklara meydan okurcasına hala dimdik ayakta durmakta ve cazibesini korumaya devam etmektedir. Hala cuma günleri camilerinin tıklım- tıklım cemaatle dolması, ramazanlarda teravihlerinin eski günlerdeki gibi coşkulu geçmesi ve hafta sonları yerli yabancı ziyaretçileriyle yine de insanlara cömertçe bağrını açıyor olması; kendi lisanı haliyle; sakın ha unutmayın ki merkez benim, asıl benim, ata benim demesinin ifadesidir.

Harput, farklı dine ve etnik kimliğe sahip insanların barış ve huzur içerisinde birlikte yaşadıkları bir medeniyettir.Bu medeniyet, ''Yerlerin ve göklerin yaratılması, Renklerinizin ve dillerinizin farklı faklı olması, Allahın varlığının ve kudretinin delillerindendir"şeklindeki islamın evrensel medeniyetinin bu beldeyi inşa ettiğinin bir ifadesidir. Harput Topluma ruh veren ululuların yetiştiği,. ve halen bir kısmının mezarlarının bağrında bulunduğu bir değerdir. Bir kıymettir. Ve kutsal bir emanettir…

Satırlarıma Haydar Duman'nın bir şiiriyle son vermek istiyorum:

O yıkık abidelerden okunur her kederin,
Nerde avaze-i tekbirle dolan kubbelerin?
Kal'e burcundan asırlar uyanırken sesine,
Biz unuttuk seni bir lahzada nankörcesine…

Seslenir maziye hasretle bakıp yaşlı çınar,
Kayalardan süzülür gönlüme dem dem mayalar,
Evliya toprağı Harput,ülema meşheridir,
Seni takdirle gören gözleri öpsek yeridir.

HARPUT COĞRAFYASI

Doç. Dr. Mustafa Taner ŞENGÜN
F.Ü İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Coğrafya Bölümü

Harput; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, Elazığ Ovası ve Uluova'nın kuzeyinde yer almaktadır, Harput ve çevresinde görülen iklim, karakter açısından Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş özelliği gösterir. Harput eski bir yerleşim alanı olması dolayısıyla çevresinin asli vejetasyonu olan meşe - ardıç ormanları büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Harput çevresindeki ovalara göre toprak kaynakları açısından oldukça fakirdir. Harput Platosunun topraklarını kalkersiz kahverengi topraklar oluşturmasına karşılık, bu topraklar da özellikle erozyon nedeniyle büyük ölçüde degredasyona uğramıştır. Harput Platosu ve çevresi morfolojik özelliği ve litolojik yapısının daha çok geçirimli ve eriyebilen kayaçlardan meydana gelmiş bulunması nedeniyle su kaynakları bakımından da fakirdir. Plato hemen hemen sürekli akarsulardan yoksun olduğu gibi, mevcut mevsimlik akarsular da genelde plato yüzeyi içine derin bir şekilde gömülmüşlerdir.

Harput Platosunda yerleşmenin tarihi günümüzden yaklaşık olarak 4000 yıl eskiye dayanmaktadır. Harput Platosu ve yakın çevresindeki yerleşmeler genellikle köy ve mahalle yerleşmeleri şeklinde olup, su kaynakları etrafında toplanmışlardır. Harput'ta jeomorfoloji, iklim ve toprak özellikleri yerleşmelerin dağılışına, sahadaki nüfusa ve ekonomik faaliyetlere dolayısıyla insana yön vermekte bazı alanlarda ekonomik faaliyetleri kısıtlamaktadır. Başka bir ifadeyle, Harput Platosu ve çevresinde beşeri faaliyetler doğal ortam özelliklerinin denetiminde gerçekleşmektedir.

Harput'ta yaşayan ve değişik ekonomik faaliyetlerde bulunan insanlar ile doğal ortam arasındaki sıkı bir ilişki vardır. Harput Platosu ve çevresinde, tarım ve hayvancılık ekonomik faaliyetlerin başında gelmektedir. Ancak; su ve toprak kaynaklarının yetersizliği Harput Platosu'nun üzerinde tarımı kısıtlamaktadır. Ayrıca, Harput kuzeyindeki volkanik çıkış merkezlerinden çıkan bazalt lavları, taşlılık nedeniyle plato üzerinde ve yamaçlarında tarımı kısıtlayan unsurlardır. Bütün bunlarla birlikte, sulanabilen bağ ve bahçelik alanlarda sebzecilik ve meyvecilik yoğun olarak yapılmaktadır. Tarihi, kültürel, dini ve doğal potansiyeli ile Harput Platosu turizm açısından Elazığ ve bölgenin en önemli alanlarından birisidir. Elazığ şehrine 5 km uzaklıkta bulunan tarihi Harput şehri de plato üzerinde yer almaktadır. Harput, çevresine göre 500-700 m.'lik yükselti farkıyla görüş mesafesi oldukça geniş, çevreye hakim bir özelliktedir. Bir açık hava müzesi görünümünde olan tarihi Harput şehri ve çevresi hemen hemen her dönemden kalma tarihi eserlerin bulunması nedeniyle önemli ve ilginç bir özellik sunmaktadır. Ancak; günümüzde bu özelliklerini yeterince değerlendirememektedir. Ayrıca Harput ve çevresindeki yer şekilleri ekoturizm açısından da önemli aktivitelerin yapılabileceği bir yapıya sahiptir.

Harput Platosu ve çevresi, tarihin oldukça eski yerleşim alanlarından biridir. Harput Platosu üzerinde temelleri M.Ö. 2000 yıllarında atılmış olan oldukça eski bir yerleşme olan Harput yer alır. Harput asırlar boyunca

yerleşim alanı olarak kullanılmış ve bu kullanıma bağlı olarak ta değişik sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği, ticari ve ekonomik bakımdan çeşitli fonksiyonların gerçekleştirildiği bir merkez özelliğini 1900'lü yıllara kadar korumuştur. Harput'un yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmesinde önce bir kale kent olarak kurulması, sonra gelişerek kalenin dışında bir şehir yerleşmesi şekline dönüşmesi etkili olmuştur. Bu durumun ortaya çıkmasında kuşkusuz Harput'un sit ve situasyonunun sağladığı avantajlar önemli rol oynamıştır. Harput'un tarihi yolların güzergahı üzerinde yer alması, çevresindeki son derece elverişli tarım alanlarına hakim bir konumda bulunması, savunmaya ve korunmaya elverişli bir hudut şehri özelliği göstermesi, bu avantajlarının başında gelmektedir (Tonbul ve Karadoğan, 1998:304).

Bunun yanında Harput geçmişte bir kültür ve ticaret merkeziydi. Nitekim, Akkan'ın 1954 yılında bölgeye yapmış olduğu bir gezi sırasında Harput'un son günlerini yaşamış bir ihtiyardan naklettiği bilgiler ilginçtir. İhtiyarın anlattığına göre; "Kurşunlu camii civarı Şeytan Çarşısı, eski belediye önü Kömür Meydanı Çarşısıymış. Harput'taki eski belediyenin arkasındaki düzlükte üç kapılı bir kapalı çarşı olan bedesten bulunmaktaymış. Sarahatun Camisi'ne doğru aktarlar, caminin yanındaki Cimşit Hamamı civarında iki sıra halinde bakkallar oradan yetiştirme yurduna kadar olan kesimde tüccarlar ve elbiseciler, oradan büyük çınara kadarda sergiciler(züccaciye) yer alırmış. Çınarın önünde palancı ve çulcular onun yanında da tüfekçiler bulunuyormuş. Eski belediye binasının önünde kazancılar ve bakırcılar, karakolun önünde kürkçü dükkanları, arkasındaki sokakta ise saraçlar, kahveler, çuval ve hararcılar, bakırcılar ve bir tüccar hanı varmış. Buraya yakın bir alanda dört sıra halinde 40-50 demirci dükkanı ve 400 yemenici dükkanı bulunuyormuş. Meydan Çeşmesi'nin doğu tarafında sebzeciler, kuzeyinde 20-25 dükkan çarıkçı ve eskici, 5 tanede leblebici varmış. Şeytan çarşısında fırınlar, bakkallar, leblebiciler varmış. Spor alanının gerisinde kuyumcular(10-12 dükkan) bulunuyormuş. Karakol gerisinde 8-9 kalaycı, şehirde 13 fırın, 9 hamam 1 eczane, 20 tane nalbant hanı, 4 tane han , 50 tane camii ve mescit ile 6 tane kilise bulunuyormuş"(Akkan ,1972:193). Nitekim bütün bu anlatılanları eski Harput fotoğrafları doğrular niteliktedir

Harput askeri, ticaret ve konaklama merkezi olmasının yanında aynı zamanda eğitim ve kültür merkezi özelliği de göstermiştir. Harput'ta faaliyetlerini geniş bir vakıf müessesesine bağlı olarak sürdüren zamanımıza göre ileri bir eğitim düzeyinde olan 16 medrese ve çoğu el yazması kıymetli eserlerin korunduğu 3 kütüphane bulunmaktaydı (Akkan,1972,194). Artuklular zamanından beri varlığı bilinen 2 medrese Aslaniye(Esediye) ve Zahiriye medresesi, 14 camii ve mescit, 9 vakıf müessesesi Harput'un sosyal ve kültürel zenginliğinin unsurlarıdır (Hayli, 1998:296). 19. yüzyılın ortalarından itibaren medeniyet alanındaki gelişmeler, ulaşım araçlarında ve çeşitli silahlardaki yenilikler ulaşılması güç yerlerle, sağlam kale duvarlarını şehirlerin savunmasında yetersiz hale getirmiş, bu gibi tedbirler artık sınır şehirleri için bile gereksiz görülmeye başlanmıştır. Bunun aksine; ulaşılması, su ve yakacak temini kolay, tabii yollara yakın, tarıma elverişli geniş düzlükler ve çevreleri yerleşme için uygun alanlar haline gelmiştir. İşte değişen şartlar ve doğal yaşamı kısıtlayıcı etkilerinden dolayı Platonun güney yamaçlarında yer alan Harput eski elverişli durumunu kaybetmiş ve giderek hızlı bir şekilde gerilemiştir (Akkan,1972:194).

1834 yılında eyalet valisi olarak buraya tayin edilen Reşit Mehmet Paşa, ulaşım güçlüğü, ova ile Harput arasındaki yolun özellikle kış aylarında çok güçlükle aşılması ve yakacak temini güçlüğünü dikkate alarak eyalet merkezini "Agavat Mezrası" olarak adlandırılan Elazığ Ovası'na indirir. Başlangıçta bir askeri garnizon ve memur kolonisi olarak kurulan Elazığ, sonradan yerli halkında buraya inmesiyle nüfuslanmaya, Harput ise bunun aksine nüfus kaybetmeye başlamıştır. Harput'un fonksiyonunu yitirmesi ve yer değiştirmesi üzerinde sosyo- ekonomik faktörler ve buna büyük ölçüde neden olan ulaşım faktörü gelmektedir. . Tonbul ve Karadoğan 1998 yılında yapmış oldukları "Harput'un kuruluş yeri ve şehrin fonksiyonunu yitirmesi üzerinde etkili olan doğal çevre faktörleri" adlı çalışmalarında, Harput'un yer değiştirmesinde en önemli faktörün yer şekilleri (topoğrafik faktörler) olduğunu belirtmişler ve buna ilaveten su ve toprak kaynaklarının yetersizliliği, iklim şartlarının ve doğal olayların(kaya düşmeleri) da Harput'un yer değiştirmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir (Tonbul ve Karadoğan, 1998:311-319). Gerçekten de Harput'un yer değiştirmesinde sosyo-ekonomik şartların etkisinin yanında doğal ortam özelliklerinden kaynaklanan olumsuz şartların da etkili olduğu söylenebilir.

Harput'tan Elazığ'a göçün başlamasıyla Harput hızlı bir şekilde terkedilmiştir. Öyle ki bugün Harput'ta bir kısmı ayakta duran tarihi kale, birkaç camii ve türbe ile Harput'u terk etmeyen veya son yıllarda buraya yerleşen az sayıda nüfusun konutları dışında eski büyük şehre ait izleri bile bulmak son derece güçtür. Elazığ da konut yapan eski Harputlular'ın büyük bir kısmı Harput'taki eski evlerinin taşlarını bile yeni yerleşme alanına taşıdıkları için Harput'un gerileyişi adeta bir ortadan kalkışa veya yok oluşa dönüşmüştür (Akkan,1972:195). Son yıllarda çeşitli kamu ve özel teşebbüslerle yapılan ve gelecekte yapılacak restorasyon çalışmaları ile Harput; geçmişteki ihtişamlı günlerdeki görüntüsünde olmasa da tekrar eski otantik ve yaşayan şehir özelliği kazanacaktır.

Kaynakça:

AKKAN, E., 1972, "Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları", A.Ü. Coğrafya Arş. Derg.Sayı: 5-6, s.175-214, ANKARA.

HAYLİ, S.,1998, Tarihi Coğrafya açısından Harput Şehrinin Fonksiyonları ve etki Sahası , TDV. Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt II , Sa: 287--3044 , ELAZIĞ.

ŞENGÜN, M.T., 2012, "Harput Platosunda Doğal Ortam İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması" Elazığ Valiliği Yayını. ISBN No: 978-60586926-0-2. Kozan Ofset ANKARA

TONBUL , S., KARADOĞAN, S., 1998, Harput'un kuruluş Yeri ve Şehrin Fonksiyonunu Yitirmesi Üzerinde etkili olan Doğal çevre Faktörleri , TDV. Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Cilt II , Sa: 303-324 , ELAZIĞ.

Fotoğraf: Hüseyin Gazi Orhan

Fotoğraf: Hüseyin Gazi Orhan

Fotoğraf: Hüseyin Gazi Orhan

2. BÖLÜM

Harput ve çevresindeki ekonomik faaliyetlerin başında tarım gelmektedir. Tarımsal üretimde ilk sırayı tarla ürünlerinin aldığını, tarla ürünleri içerisinde ise buğday ve arpanın ilk sırada geldiği görülür. Meyve ürünleri arasında ise ilk sırada üzüm gelmektedir. Bunun yanında çeşitli yükseltilerde ve değişik alanlarda pek çok çeşit meyve ve sebzenin(kiraz, elma, armut, kayısı, karpuz, dut, badem, antepfıstığı) araştırma sahası dahilinde üretildiği görülmektedir. Araştırma sahasında yetiştirilen bazı ürünler ihtiyacı karşılamaya yöneliktir. htiyaç fazlalığı üretilen ürünler pazara sunulmaktadır Harput ve çevresindeki yakın köylerde üretilen meyvelerden en dikkat çekici olanı kirazdır. Elazığ merkez ilçe sınırları içerisindeki köylerde üretilen kiraz miktarı ile Harput bucağı sınırları içerisindeki üretilen kiraz miktarı karşılaştırıldığı zaman, Elazığ'da kiraz üretiminde Harput ve çevre köylerinin önemli bir paya sahip olduğu görülür. Harput ve çevre köylerinde üretilen kirazlar Elazığ ve yakın çevresinde yetiştirilen en güzel ve en lezzetli kirazlardır.

Serince köyü batısında bir kiraz bahçesi.

Harput çevresindeki bazı köylerde sebze üretimi de önemli bir yer tutmaktadır. 1970'li yıllara kadar Murat Nehri vadisi ve Altınova, Elazığ bölgesinin turfanda sebze yetiştirilen en önemli üretim alanıydı. Fakat 1975 yılından sonra Murat Nehri'nin sekileri Keban Baraj Gölü suları altında kalınca sebze üretimi açısından önemli sayılan ve bu bölgenin en önemli turfanda sebze üretim alanları baraj gölü suları altında kalmıştır. Uluova'daki Habusu, Munzuroğlu, Ahur ile Harput Platosu'nun kuzey doğu kesimindeki Camiesi, Çataksu, Yeşildere, Dest gibi tamamen su altında kalan köyler ile arazisi su altında kalan Adedi(Yenigün) köyü bunlardan bazılarıdır. Verimli toprakları su altında kalan Adedi köyü bu bölgenin Çukurova'sı olarak nitelendirilir ve yıl boyunca sebze özellikle de salatalık üretilirmiş.

Harput Platosunda dikkat çeken ürünlerden bazıları ise yöre halkının topladığı ve ekonomik gelir sağladığı ürünlerdir. Bu ürünlerin başında yöreye has çedene kahvesinin yapımında kullanılan Çitlembik ağaçlarının meyvesi(çedene) ile dardağan ve alıç ağaçlarının meyveleri gelmektedir. Çitlembik (Çedene) ağaçları son yıllarda aşılanarak antepfıstığı ağaçlarına dönüştürülmektedir. Ayrıca, yöre-

de doğal olarak yetişen veya yetiştirilen sumak bitkisi de ekonomik bir gelir kaynağıdır.

Çitlembik(Çedene) ağaçlarının meyvesinden yöreye has Çedene kahvesi yapılmaktadır.

Harput Platosu ve çevresinde çeşitli alanlarda antepfıstığı ağaçlarını da görmek mümkündür (Gümüşbağlar köyü).

Yörede doğal olarak yetişen sumak ekonomik bir kazanç kaynağı olmanın yanında aynı zamanda erozyonu önleyen bir bitkidir(Kurtdere vadisi).

Tarihi, kültürel, dini ve doğal potansiyeli ile Harput turizm açısından Elazığ ve bölgenin en önemli alanlarından birisini oluşturmaktadır.

Elazığ şehrine 5 km uzaklıkta bulunan tarihi Harput şehri de plato üzerinde yer almaktadır. Bir açık hava müzesi görünümünde olan tarihi Harput şehri ve çevresi hemen hemen her dönemden kalma tarihi eserlerin bulunması nedeniyle önemli ve ilginç bir özellik sunmaktadır. Harput'ta bulunan tarihi eserler özellikle dini turizm açısından önemlidir. Elazığ şehrinin bir sayfiye ve dinlenme yeri olan Harput ve yakın çevresinde çok sayıda camii, mescit, türbe ve kilise bulunmaktadır. Fakat bunların büyük bir kısmı yıkık ve harap durumdadır.

Harput'taki bazı tarihi yer ve yapılar(Harput Kalesi, Esediye Medresesi, Sarahatun Camii, Ankuzubaba Türbesi)

Harput şehrinde birkaç camii, türbe, çeşme, mescit ve bir kilise ile harabe bir kale ancak bazıları ayakta kalabilen tarihi yapılardır. Harput çevresindeki bazı köylerde de mevcut tescilli ve tescilsiz kültür ve tabiat varlıkları vardır. Bunlardan birkaçı; Erbildi köyünde Kaya mezarı, Beşoluk köyünde kilise, Sarıbük köyünde Kaya mezarı, Harput ve çevre köylerinde çok sayıda konak, Çakmaközü köyünde kilise, Şahinkaya köyünde Ermeni manastırıdır.

HARPUT TARİHİ ÜZERİNE NOTLAR

Prof. Dr. Yüksel ARSLANTAŞ
F.Ü İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Coğrafya insanı kendisine benzetir. Havasını, suyunu, çiçeğini, böceğini insana aşina kılar.

İnsan toprağa bağımlıdır. Bu bağımlılık sadece ayaklarını yere basması için değil, aynı zamanda barınmak, korunmak ve karnını doyurmak içindir. Toprağın insana sundukları, bolluk, bereket, ya da sunmadıkları ve yaşattığı sıkıntı ve yokluk insanı şekillendirir ve yaşamak için arayış içine sokar. Toprak ağaç verir, orman verir, su verir, bitki verir, hayvan verir, insanı yaşatır ve kendine bağlar. Toprağa bağlanan insan, kanını, terini, hatıralarını, özlemlerini, sevinçlerini ve kederlerini bu toprakta yaşar ve onu sıradan bir kara parçası olmaktan çıkarır ve vatan haline getirir.

Toprak ana gibidir. Doğurur, doyurur, yaşarken ve ölünce insanı bağrına basar. Bu nedenle toprak ile ana tanrıça en eski çağlardan beri birbiriyle özdeşleştirilmiş ve bereketin sembolü olmuştur. Aynı şekilde Harput'u en geniş çevresi ile düşündüğümüzde, insanları bağrına basmış, sarmış, sarmalamış ve doyurmuş bir coğrafya olduğunu görürüz.

Doğu Anadolu ve Harput'un kendine has bir yapısı vardır. Doğu Anadolu zor, engebeli bir coğrafya olmakla birlikte tarih öncesi çağlardan başlayarak insanlara yurt olmuştur. İnsanların ihtiyaçlarını karşılayacak su kaynaklarının çokluğu, tabii kaya sığınaklarının varlığı, çayır ve orman alanları ve özellikle zengin av hayvanlarının bolluğu gibi nedenler tarih öncesi dönemlerden başlayarak insanları buralara çekmiştir.

Harput ve çevresi ilginç coğrafi konumu nedeniyle arkeolojik açıdan da önemli bir alandır. Fırat Nehri bir yandan bölgeyi ikiye bölerken diğer taraftan da Suriye ve Mezopotamya ile ilişkisini de sağlamıştır.

Harput ve hinterlandı prehistorik dönemlerde Doğu Anadolu bölgesindeki diğer yörelere oranla daha ılıman bir iklime sahipti ve bol otlarla kaplıydı. Bölgenin bu verimliliği taş devirlerinden itibaren avcı-toplayıcı, çiftçi ve tarımcı toplumları diğer bölgelerden buraya çekmiştir.

Harput, çok önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Yörenin ulaşım faaliyetleri bakımından konumunu düşünürsek; çok önemli yollar üzerinde bulunması dolayısıyla ticaret kervanlarının ticaret faaliyetlerine imkan vermesi yöreyi önemli bir kavşak haline getirmiştir. Mesela eski çağlarda Ninova'yı Karadeniz'e bağlayan yol, Harput'un kontrol ettiği bu sahadan geçmekteydi.

Harput ve yöresinin önemli bir kavşak noktası olmasını sağlayan ve tarih boyunca kullanılan önemli yollardan birincisi, Hekimhan ile Keban'dan geçerek Harput'a gelen ve oradan da eski hükümdar caddesine birleşen yoldur. İkinci yol ise Harput-Keban-Arapgir-Kemaliye ve Divriği'den geçip Sivas'a varan yoldur. Üçüncü yol ise, Samsun'u Bağdat'a bağlayan yol olup, Sivas'tan sonra eski kervan yolu ile birleşmektedir. Bunlardan başka, Harput-Giresun arasında Keban-Arapgir-Kemaliye-Kuruçay-Şebinkarahisar ve Arapgir-Divriği-Şebinkarahisar'dan geçen yollar da vardır. Böylece Mezopotamya-Anadolu-Karadeniz

arasında yoğun bir yol şebekesinin varlığı sebebiyle, Harput çeşitli ticaret kervanlarının, sadece uğrak veya konaklama yeri olarak değil, aynı zamanda ticaret merkezi olma karakteri de kazanmıştır. Lokal olarak Harput ise bu önemli yolları kontrol edebilecek, savunmaya elverişli münbit ovaların yanı başında kurulmuştur.

Paleolitik (Eskitaş) Çağ'da Harput ve Çevresi:

Paleolitik Çağ ya da Eskitaş Çağı, Kabataş Devri, Yontma Taş Devri dediğimiz devir insanların tabiatta kendiliğinden yetişen hazır yiyeceklerle karınlarını doyurdukları avcılık-toplayıcılık dönemidir.

Harput ve çevresinin Paleolitik dönemdeki durumunu Keban Baraj Gölü alanında yapılan yüzey araştırmalarından öğrenmekteyiz. Araştırmalar, burada Paleolitik döneme ait aletlerin bulunmasıyla, bu bölgenin Paleolitik dönemden beri yaşama alanı olduğunu ortaya koymuştur. Keban Barajı'nın yapımına karar verildikten sonra su toplama sahasında tarihi kalıntıların var olup olmadığını anlamak maksadıyla bilim adamları yörede ön araştırmalar yapmışlardır.

Harput ve çevresindeki Paleolitik Çağ'a ait ilk araştırmalar Kılıç Kökten tarafından Keban Baraj Gölü alanında, Murat ve karasu boylarında yapılmıştır. Kökten, Alt, Orta ve Üst Paleolitik devirlerden kalma tabii mağaralarda, kaya altı sığınaklarında buluntulara rastlamıştır. Hatta bu çağlarla ilgili çakmak taşından ve obsidiyenden yapılmış el baltaları, kazıyıcılar ve çekiç gibi aletlerin ele geçtiği iş yerleri bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda çakmak taşlarının Ağın çevresinden, obsidiyenin ise Bingöl yöresinden çıkarıldığı tesbit edilmiştir. Bilindiği gibi Paleolitik dönemin insanları, yiyecek ve ihtiyaç duydukları maddeleri avcılık ve toplayıcılıkla sağlamışlardır. İklim koşullarına ve avlanma imkanlarına göre sürekli yer değiştirmişlerdir. Bu dönemin insanları, Alt Paleolitik Çağ'da vadi boylarında ve ovalarda, Üst Paleolitik'te ise günümüz göl ve nehir kıyılarına inmişlerdir. İşte bu yörede yapılan araştırmalar sonucunda ele geçen ve tesbit edilen buluntular, Elazığ yöresinin ilk insan topluluklarına kucak açtığını göstermekte, onları bağrında beslediğine tanıklık etmektedir.

Bölgede Alt, Orta ve Üst Paleolitik evrelerden Alt Paleolitik'e ait buluntular Keban yakınındaki Enerli'de, Acuzlu Köyü'ndeki Karapınar mevkiinde ve Keban'ın 25 km yukarısında Fırat'ın batı kıyısında Pağnik (Kaşpınar)'te ele geçmiştir. Alt Paleolitik'te hayat genel olarak yüksek yerlerde devam etmiş, her yerde olduğu gibi, Orta Paleolitik'ten sonra ise daha aşağılarda devam ettiği izlenmektedir. Bölgede Orta Paleolitik buluntuları Ağın civarındaki Küllününini denilen yerde ve Pağnik (Kaşpınar)'tetir. Üst Paleolitik'e ilişkin buluntular ise Ağın civarındaki Arapkir Deresi boyundaki mağaralarda, Küllününini'nde, Elazığ-Pertek arasındaki Karataş sığınağında ele geçmiştir. Bu yörede Paleolitik buluntu veren diğer yerler Pertek civarındaki Yeniköy tarlaları, Eşkini Sefini ve Ağın civarındaki Arapkir Deresi uzantısında bulunan Çıldırın Hüyleridir12. Pulur (Sakyol)'da 1970 yılında yapılan kazı çalışmalarında elde edilen hayvan kemikleri ve diğer buluntulardan yola çıkarak Paleolitik Çağ'da burada insanların yaşadığını ve toplayıcılığın yanı sıra yoğun bir şekilde avcılık yaptıklarını söyleyebiliriz.

Paleolitik insanların yörede kaynakların başında bulunan mağaralarda oturduğu, yüksek kesimlerde ise dolaşıp avlandıkları tahmin edilmektedir. Keban Baraj Gölü'nün geniş sınırları içindeki gözelerin bolluğu, ormanların, kaya sığınaklarının varlığı, kara ve su hayvanlarının bolluğu insanları Paleolitik Çağ'dan beri buralara çekmiş, yerleşimler gelişmesine imkan vermiştir. Ancak bu çağ boyunca tabiat kaynaklarının tüketimi devam etmiş, üretim söz konusu olmamıştır.

Alt Paleolitik'te Keban ve diğer yarma vadiler açılmadan önce sular bugünkü baraj gölü düzeyinden daha yüksekte bulunduğundan vadiler ve uzantıları 3. zamanda ve 4. zamanın

başında suların altında kalmıştır. Bu durum sadece jeoloji yönünden değil, morfolojik görünüş ve paleontolojik belgelerle de doğrulanmıştır. Taş devri adamları kaynakların başında bulunan inlerde oturmuşlar, yüksek düzlüklerde dolaşmışlardır. Alt Paleolitik'te yahut 4. zamanın başında (Pleistosen) bu durum yalnız Elazığ dolayları için değil Anadolu'nun geneli için de bir gerçektir. Vadi boylarına ve ovalara sarkış bölgelere göre Orta Paleolitik'te başlamış ve Üst Paleolitik'te günümüzün göl ve deniz kıyılarına inebilmiştir. Neolitik (Cilalı Taş Devri)'ten sonra bu sarkış artmış, yaşama şartları elverişli düzlüklerdi yerleşimler gelişerek höyükleşmeye yönelmiştir.

Yörede Paleolitik Çağ yaşamı ile ilgili birçok buluntu tesbit edilmiştir. Ekerek Köyü çevresindeki Cin Mağaraları Prehistorya bakımından ipucu vermiştir. Yeniköy (Pertek) dolaylarında Paleolitik Çağ'a ait Chelleen tipte bir el baltası, uç ve kazıyıcılar, bir de çekiç ele geçirilmiştir. Elazığ-Pertek arasında Karataş denilen yerde üzerinde in bulunan büyük bir kaya altı sığınağı tesbit edilmiştir. Kaya altı sığınağının ön sekisinde 1,5x6 m çapında ve 4 m derinliğindeki sondaj çukurunda sıra ile Erken Tunç, Kalkolitik ve Geç Üst Paleolitik Çağların çanak parçaları, çakmaktaşı ve obsidiyenden yapılmış yonga aletleri meydana çıkarılmıştır. Burada çanak çömleksiz seviyelerde ele geçirilen çakmaktaşı ve obsidiyen yonga aletler (uçlar, kazıyıcılar ve deliciler) çok tipiktir. Bunlar Üst Paleolitik Çağ'a aittir. Kısaca Karataş çevresi prehistorya bakımından önemlidir.

Paleolitik Çağ'da Elazığ... Keban-Ağın ilçeleri arasında Arapkir Deresi boyunda Enerli denilen yerde çakmaktaşları bolca bulunmaktadır. Yüzeyden Alt Paleolitik tipte yonga aletler tesbit edilmiştir. Çiftlik'te (Ağın) bölgenin ikinci bir açık Paleolitik iş yeri daha tesbit edilmiştir. Bölgedeki vadide çakmaktaşından yapılmış Geç Üst Paleolitik tipi mini kalemler, kazıyıcılar çıkarılmıştır.

Küllünin İni denilen büyük mağarada 1,50 m derinlikte çakmak taşından yapılmış Üst ve Orta Paleolitik tipte yonga aletler tesbit edilen buluntulardır. Acuzlu Köyü'nde Karapınar düzünde üçüncü bir açık atölye tesbit edilmiştir. Çakmaktaşı yumruları arasında Alt Paleolitik el baltaları, yonga aletler toplanmıştır. Bu iri yonga aletlerden bir tanesi, kayık benzeri başlı ve omurgalı aletler de buluntular arasındadır. Ağın Deresi'nde toplanan aletler arasında da bu tipte olanları vardır. Keban bölgesinde Küllününini'nde Paleolitik dönemden yakın tarihlere kadar kunduzların avlandığı ve yağlarının kandillerde yakıldığı sanılmaktadır.

Bahsi geçen eski çağlarda balık avcılığı da yapılmıştır. Ağın yöresinde Karasu bölgesi hayvan bakımından zengin bir yerdir. Çakmak taşı damarlarının bulunduğu alanlar taş devirlerinde açık iş yeri olarak kullanılmıştır. Öğrendik Köyü'nde Madler mevkiinde görülen çakmak taşları arasında ele geçen kaba yonga aletler, yontuk çakıllar bu duruma güzel bir örnektir. Bu geniş açık iş yerinde, Paleolitik ve Paleolitik öncesi çağlarının adamları çalışmış, aletlerini yapmışlardır. Öğrendik Köyü'nün yakın çevresinde Kilise Düzü denilen yerde Çıldırın Hüyü'ne (Yeniyapan) benzeyen küçük bir höyük tesbit edilmiştir.

Palu'ya giderken Yarma, Pınartepe, Sekrat, Çınaz, Mazgirt'e bağlı Temirtaht yörelerinde eskiçağa ait höyük ve yerleşmeler vardır. Keban bölgesinde tarihöncesi çağlarla ilgili olarak ilk araştırmalara göre;

1-Bölgede çakmaktaşı boldur.

2-Prehistorik çağlarla ilgili açık iş yerleri tesbit edilmiştir.

3- Bu açık atölyelerde Alt ve Orta Paleolitik el baltaları, çeşitli formda yonga aletler ve çekiçler toplanmıştır.

4-Tabii mağaralarda ve kaya altı sığınaklarında Orta ve Üst Paleolitik taş aletler, Erken Tunç Çağı'nın boyasız, boyalı ve çizgi benekli çanak çömlek parçaları bulunmuştur.

5-Erken Tunç devrinde ilk yerleşme yerlerinin vadi boylarında savunmaya elverişli yerlerde, stratejik noktalarda bulunduğu, uzun

zaman inlerde de yaşanıldığı görülmektedir.

6-Yüzey araştırmaları ve kazı buluntularına göre Elazığ bölgesi Eskitaş devirlerinden beri tanınmış ve aralıksız oturulmuş zengin yerler arasındadır.

KAYNAKLAR

AKURGAL, Ekrem; Anadolu Kültür Tarihi, Ankara, 1997.

BURNEY, Charles; From Village to Empire, Oxford, 1977.

CHİLDE, Gordon; Tarihte Neler Oldu, (Çev: Mete Tunçay-Alaeddin Şenel), İstanbul, 1998.

ERZEN, Afif; Doğu Anadolu ve Urartular, Ankara,1991.

GÜNALTAY, M. Şemsettin; Yakınşark II-Anadolu, Ankara, 1987

KINAL, Firuzan; Eski Anadolu Tarihi, Ankara, 1998

KOŞAY, Hamit Zübeyr; "Pulur (Sakyol) Kazısı, 1970), ODTÜ Keban Projesi 1970 Çalışmaları, Ankara, 1971.

KÖKTEN, İ. Kılıç; "Anadolu'da Prehistorik Yerleşme Yerlerinin Dağılışı Üzerine Bir Araştırma", Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Dergisi, C.X, S. 3-4, Ankara, 1952, s.167-207.

KÖKTEN, İ. Kılıç; "Keban Baraj Gölü Alanında Taş Devri Araştırmaları, 1969", ODTÜ Keban Projesi Çalışmaları, Ankara, 1971, s. 13-22.

KÖKTEN, İ. Kılıç; "Keban Baraj Gölü Alanında Taş Devri Araştırmaları, 1970", Keban Projesi 1970 Çalışmaları, Ankara, 1972, s.126-131.

KÖKTEN, İ. Kılıç; "Keban Baraj Gölü Çevresinde Taş Devri Buluntuları", Atatürk Konferansları, IV, 1970, Ankara, 1991, s.126-131.

SEVİN, Veli; Anadolu Arkeolojisi, İstanbul, 2003.

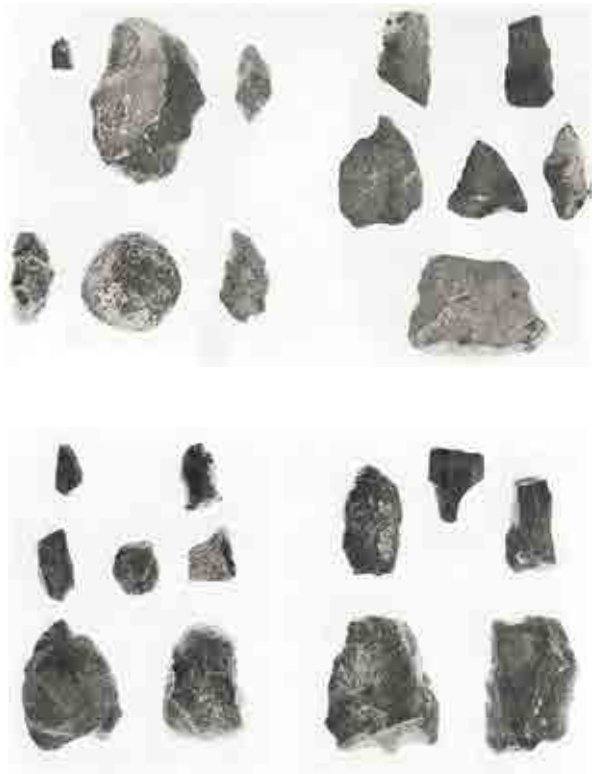
SEVİN, Veli; Anadolu Arkeolojisinin ABC'si, İstanbul, 1994.

YALÇINKAYA, Işın; "Araştırmaların Işığında Anadolu Alt Paleolitik'i ve Sorunlarına Genel Bir Bakış", Antropoloji Dergisi, S. 12, (1980-1985), Ankara, 1985, s.395-436.

YALÇINKAYA, Işın; "Karain Mağarası'nın Anadolu İskan Tarihindeki Yeri ve Önemi", Erdem, C. 4, S. 10, Ocak 1988, Ankara, 1988, s. 39-51.

YILDIRIM, Recep; "Elazığ Çevresindeki Eskiçağ Kültürleri", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1990, C.4, S.1, Elazığ, 1990, s.315-322.

YİĞİT, Turgut; "Tarih Öncesi ve Hitit Döneminde Išuwa Bölgesi", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi, 1995, C.XVII, S. 28, Ankara, 1996, s.233-251.

Keban Baraj Gölü Alanında Yapılan Yüzey Araştırmalarında Bulunan Çakmaktaşı Aletler

(İ. Kılıç Kökten, "Keban Baraj Gölü Alanında Taş Devri Araştırmaları, 1969", ODTÜ Keban Projesi Çalışmaları, Ankara, 1971.

HARPUT'TAN ELAZIĞ'A BASIN

Vedat KENT
RTÜK

Tüm dünyada ve Türkiye'de olduğu gibi basın kuruluşları Elazığ'da da önemli işlevler görmektedir. 4. Kuvvet olarak adlandırılan bu organın toplumun eğlence, zaman geçirme, eğitim ve bilgilenmesinde önemli işlevleri bulunmaktadır. Basın kuruluşları gerek özel gerekse de devlet kuruluşları olsun, nihayetinde kamusal bir görev yapmaktadırlar. Toplumları bilgilendiren, dünyaya entegre eden ve adeta dünyayı küçülten kuruluşlar basın kuruluşlarıdır.

Elazığ'daki yerel basının günümüzde hayatta olanların yanı sıra geçmişte de bu şehrin kültürüne katkıda bulunan, şehrimize hizmet eden ve onun gelişimine harç koyan basın kuruluşlarına da değinmek gerekir. Bu düşüncenin hareket noktası, bu kuruluşlara emek veren insanlara ahde vefanın yanı sıra yayınlandıkları yıllardaki Türkiye ve Elazığ'ın sosyal, siyasi ve kültürel yapısına dikkat çekmek açısından da faydalı olacağına inançtır. Geçmiş yıllardaki basın kuruluşlarına değinmekle beraber günümüzün gelişen teknolojisi sayesinde dünyayla bütünleşen, daha doğrusu sınırları ortadan kaldıran ilimizdeki medya kuruluşlarının rollerine, katkılarına ve yapılarını da ele alacağız.

Elazığ'daki yerel basınımızın tarihinde 1866 yılında Vali Hacı İzzet paşa tarafından kurulan matbaanın kuruluşunu takiben 5 Ekim 1883 tarihinde "Ma'muratü'l-aziz Vilayet" adlı gazete yayın hayatına başlamıştır. Bu gazete yayın hayatına zaman zaman ara vermiş olsa da 1935 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Bu gazete Elazığ yerel basınının öncü görevini üstlenmiştir. Bu gazetenin ilk müdürlüğünü Hüsyenikli Hacı Ömer Bey ve sonra da Sunguroğlu Hacı Kerim yaparken, yazarlığını da Kesirikli Faik Bey yapmıştır. Başyazarlık görevini meşhur şair Hacı Hayri Bey üstlenirken daha sonra müdürlüğe Bitlisli İbrahim Ethem Bey getirilmiştir. Haftalık yayınlanan gazete önce, Pazar daha sonra ise Salı günleri yayınlanmıştır. Yerel haberlere öncelik verilmiş, yazarlarının yanı sıra okuyuculardan gelen yazılara da gazetede yer verilmiştir. 1935 yılına kadar aralıklı da olsa yayın hayatını sürdüren gazete harf devriminden sonra da yayınını sürdürmüştür.

Bunun yanında, Harput'ta Amerikan Board misyonerleri kendi ihtiyaçlarını karşılamak için broşür, kitap, dergi ve ders notları basabilmek için bir matbaa kurmuşlardır.

"Satvet-i Milliye Gazetesi", 22 Şubat 1922 tarihinde yayın hayatına başlayan Satvet-i Milliye, Milli Mücadele'nin son döneminde Elazığ'da yayınlanmış olan önemli bir gazetedir. Gazete hem Milli Mücadele'nin savunucusu olmuş hem de şehir sorunlarıyla sürekli ilgilenen bir politika izlemiştir. Bu gazete de Macarzade Hakkı Bey'in jiletle şimşir üzerine karikatür yapması sayesinde, Anadolu'nun her tarafına karikatür veren ilk milli mücadele gazetesi olmuştur. Milli Mücadele'ye Elazığ'dan destek veren Satvet-i Milliye gazetesi yayınlarıyla bazılarının hoşuna gitmemekte ve şikâyet edilmekteydi. Vali Süleyman Sami'nin vilayetin resmi gazetesi olan Ma'müratü'l-aziz gazetesinde yayınladığı bazı tekziplere verilen cevabi yazılara hakaret içerdiği düşüncesiyle dava açılması, o zamanki gazete yöneticilerini sıkıntıya, Elazığ'dan ayrılmalarına hatta kaçmalarına neden olmuştu.

"Yeni Mefkure Gazetesi", Türk Ocaklı bir grup gencin bir araya gelerek yayınlamaya başladığı gazete, Elazığ'daki basın tarihindeki ye-

rini 16 Mart 1925 tarihinde almıştır. Dönemin valisi Hilmi Bey'in ihmallerinin de büyük etkisiyle Elazığ, isyancılar tarafından işgal edilmiş ve vali halkı isyancılarla baş başa bırakarak şehri terk etmiştir. Halkın malına, canına ve namusuna kast eden isyancı grupların çapulculuğa başlamasıyla halk örgütlenerek silahlanmış ve şehrin isyancılardan kurtarılması sağlanmıştır. Bu gazetede yayın politikasında vatanın muhafazası ve milletin güvenliğinin öncelikleri olacağı ayrıca Cumhuriyetçi bir gazete olacağı vurgusu ilk sayısıyla beraber vurgulanmıştır. Haftalık olarak yayınlanmış ve yıllık aboneliği 250, altı aylık aboneliği ise 130 kuruş olarak belirlenmiştir. Yayın hayatı bir yıla yakın bir süre sonra sona ermiştir.

"Turan Gazetesi", 1 Mayıs 1931 tarihinde yayın hayatına başlamış, imtiyaz sahibi Ali İhsan Turan'dır. Turan gazetesi, günümüze kadar yayın hayatına devam eden ender gazetelerdendir. Türkiye'de en uzun süredir yayın hayatını sürdüren birkaç gazeteden biridir. Bu gazetede imzası olan tanınmış bir çok isim vardır: Ali İhsan Turan, Ahmet Şükrü Sunguroğlu, Eyüp Şedele, Nurettin Ardıçoğlu, Ahmet Kabaklı, Fikret Memişoğlu, Muhsin Parlar, Kemal Turan, Bedri Çarsancaklı gibi daha bir çok isim, bu gazeteye emek verenlerdendir.

"Doğu Posta Gazetesi", Milli Kalkınma Partisinden istifa ederek Cumhuriyet Halk Partisi'ne geçen Nurettin Ardıçoğlu tarafından 1947 yılında kurulmuştur. Elazığ'da CHP'yi desteklemek için yayın hayatına başlamış, CHP Genel sekreterliğinden de maddi destek görmüştür. "Halkçı Memleketçi Siyasi Gazete" başlığıyla yayınlanan gazetede Nurettin Ardıçoğlu, Hürrem Müftügil, Fahri Karakaya, Ömer Sanaç, Hadi Koçdemir, Şahap Aydemir, Fikret Memişoğlu gibi isimler bu gazetede görev yapmışlardır. Bu gazetenin yayın hayatı Nurettin Ardıçoğlu'nun Elazığ'dan ayrılmasıyla son bulmuştur.

"Harput Gazetesi", 1 Nisan 1949 tarihinde Ali Rıza Alp tarafından haftalık olarak yayınlanmıştır. Elazığ'ın sorunlarıyla ilgileneceğini vurgulayan gazete, Elazığ'ın kültürel zenginliklerine de yer vermiştir. "… Musa Kavmi için TUR, Yunanlılar için OLİMPUS hangi manayı taşıyorsa, HARPUT'ta orada doğmuş ve orayı tanımış olanlar için aynı manayı taşır…."denilerek, gazeteye Harput isminin verilmesinin altındaki anlama vurgu yapılmıştır.

"Elazığ Gazetesi", gazetenin ilk sayısı 6 Nisan 1950 tarihinde yayınlanmıştır. Necip Bingöl'ün sahip olduğu matbaada basılan gazete haftanın iki günü yayınlanmıştır. 1990'lı yıllara kadar yayın hayatını sürdürmüş olan Elazığ gazetesi, yerel basın hayatında etkin bir rol oynamış ve edebi alanda da bir çok esere yer vermiştir.

"Demokrat Gazetesi", 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesiyle vilayetlerin büyük bir bölümünde DP'nin yayın organı gibi hareket eden gazeteler çıkarılmıştır. Gazetede Elazığ haberlerinin yanı sıra Malatya'dan haberlere de geniş bir yer vermiştir.

"Uluova Gazetesi", 25 Ocak 1953 tarihinde ilk sayısı yayınlanan gazete Muhsin Parlar ve Şevket Çeçen tarafından çıkarılmıştır. Günlük periyotta yayın hayatına başlamış, günümüzde de halen Elazığ yerel basınında önemli bir işlev görmektedir. Gazetenin idare binası olarak ta o yıllarda Gazi Caddesi'ndeki Hürses kitapevi gösterilmiştir.

Yeni Harput Gazetesi, Şark Gazetesi, Kürsübaşı Gazetesi, Gölcük Fikir Sanat ve Edebiyat Gazetesi ile Köye Doğru Gazetesi de Elazığ basın tarihinde yer alan gazeteler arasındadır. Sada Mecmuası, Fırat Mecmuası, Altan Dergisi ve Elazığ Kliniği gibi başlıklarla yayınlanan dergilerde Elazığ'da basın sektöründe önemli bir yere sahiptirler.[1]

Elazığ yazılı basının tarihçesinde bu gazete ve dergiler yer alırken, daha sonraki yıllarda benim de bir dönem yazarları arasında olduğum İbrahim Taşel'in sahibi olduğu Günışığı Gazetesinin yanı sıra Yeni Çağ Gazetesi, El-Aziz Gazetesi, Ayışığı Gazetesi, Yeni Ufuk, Fırat Gazetesi, Karakoçan Gazetesi, Keban Gazetesi, Fırat Haber, Elazığ Star Gazetesi ve Elazığ OSB Gazetesi gibi gazetelerle beraber yayınlanan

1 Yavuz Haykır, Elazığ Basın Tarihi (1883-1960), Tarihten Günümüze Elazığ, Atatürk Araştırma Merkezi. s.1169-1185

başka gazetelerde Elazığ basın dünyasında yer almaktadırlar. Günümüzde yayınlanan bazı gazetelerin bir araya gelerek çıkardıkları Elazığ Birlik Haber Gazetesi de Elazığ yerel yazılı basınında değişik bir yayın şeklini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra Günışığı, Ayışığı ve bazı gazetelerin gelişen teknolojiye paralel internet siteleri özellikle Elazığ dışındaki Elazığlılar tarafından ilgiyle takip edilmektedir.

Yazılı basının yanı sıra gelişin teknoloji sayesinde önce radyo ve sonrada televizyonlar basın sektöründe bir çığır açmıştır. Yazılı basından farklı olarak radyolar evimizin içinde adeta canlı bir konuk gibi evimizin en baş köşedeki yerini aldılar. İğne oyalı örtüler önce radyo sonrada televizyonları süslemekteydi. Özellikle, İngilizlerin "magic box"-sihirli kutu dediği televizyonlar adeta tüm dünyayı bir kutu içinde gözler önüne seriyordu.

Gelişen dünya ve teknoloji sayesinde radyo ve televizyonlar, Elazığ gündeminde de yavaşta olsa yerini almaya başladı. 6 Mayıs 1927`de, Türkiye'de ilk kez radyo anonsu yapıldı ve Türkiye radyo ile tanıştı. Televizyonlu döneme geçene kadar haber yayını da, arkası yarın kuşağı da, müzik de o sesli kutudan dinlendi!

Elazığ'da da ilk radyo yayını 1963 yılında, Erkek Sanat Okulu ve Teknik Enstitüsü'nde Çayda Çıra anonsu ile başladı. Müzik ağırlıklı olarak yayın yapan ve halkın, "Elazığ Radyosu" olarak sahiplendiği TRT'nin net dinlenemediği yıllarda önemli bir işlev gördü. 11 yıl yayından sonra 1974 yılında TRT ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın kararı ile bu radyo kapatıldı. [2]

TRT'nin ülke çapında yaygınlaşan yayınlarının yanı sıra 90'lı yıllarla beraber özel radyo ve televizyonculuğun ulusal çapta yayınları ile yerel ve bölgesel radyo yayınları da ilimizde ortaya çıkmaya başlamıştır. Yerel radyo olarak ilimizde halen faaliyette olan kuruluşlarından bazıları şunlardır: Ezgi Radyo, Radyo Fırat (Fırat Üniversitesi), Radyo 23, Radyo E, Radyo 2000, Radyo Hazar, Radyo Kulüp, Elazığ Mavi Radyo, ERT, Işık Fm, Yağmur Fm ve Hit Fm.

Elazığ'daki yerel ve uydu üzerinden yayın yapan olan özel televizyon kuruluşları ise şunlardır: Kanal 23, Kanal E, Kanal Fırat ile Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi bünyesindeki Fırat Televizyonu. [3]

Elazığ'da gerek yazılı gerekse de radyo ve televizyon kuruluşu olarak hizmet vermiş ve halen yayın hayatında olan basın kuruluşlarını yukarıdaki gibi özetleyebiliriz. Fakat bu kuruluşların özellikle geçmişe baktığımızda şehrimize yaşattıkları duygu, düşünce ve anılar belleğimizdeki yerlerini korumaktadırlar. Turan Gazetesi'nin "Gölcük Sineması"nın camındaki yeni nüshasını okumak için cama yapıştığımızı, Elazığspor-Diyarbakırspor arasındaki şampiyonluk mücadelesinin heyecanını da yine bu yerel gazetelerden takip ettiğimizi ve ilimiz mülki amirlerinin açıklamalarını da bu gazetelerden okuduğumuzu hatırlarız.

Yazılı basının yanı sıra, televizyonda farklı bir durum sergileniyordu. Elazığ'da ilk televizyon yayınları 1975 yılında başladı. Diyarbakır'dan haftada 3 gün ve belli saatlerde başlayan yayınlar sayesinde ilimizde adeta Vizontele filminin değişik versiyonları sahneleniyordu. Televizyon olan eve bütün bir mahallenin zorunlu misafirliğini artık herkes kabul etmişti. Haber spikerinin; -İyi akşamlar, anonsunu yaşlılarımızın; -iyi akşamlar kızım, selamıyla karşılamalarını tatlı bir tebessümle anımsamaktayız. Daha sonraki yıllarda, TRT'nin düzenli yayınları ve nihayetinde de renkli ve özel televizyonların eklenmesiyle, Elazığ yayıncılık hayatının çok renkliliği yakaladığını söyleyebiliriz. Özel televizyon ve radyoların ilimizde giderek artan ağırlığında yerel ayağını oluşturan yerel televizyon kuruluşlarımız, şehrin nabzını yerel anlamda tutan önemli kuruluşlar olarak yerlerini almışlardır.

Tabi ki, yerel basın okuyucu tarafından bakıldığında bu tür hatıraları barındırmakla beraber bu sektöre gönül vermiş, ilin kültür ve kamuoyunda vizyonunda önemli etkileri olan yerel basının tüm organları kalifiye elaman sıkıntısından, sermaye sorununa, teknik yetersizlikten, tiraj/izlenme/dinlenme sorununa kadar

2 Mehmet Topal, Ayışığı Medya

3 RTÜK

bir çok sorunla mücadele ederek hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir. İnşallah bu sorunların çözümü noktasında ilerlemeler kaydedilir de yerel basın ilimizde çok daha güçlü hale gelir. Bu sorunların özelliklede maddi sıkıntıların giderilmesi noktasında Başbakanlık Basın İlam Kurumu'nun 2015 yılında Elazığ'da yaptığı toplantıda yazılı yerel medyanın güç birliği yapacak olması herkesi mutlu etmiştir. Bu güç birliği özellikle finans konusunda olmak üzere kalifiye ve dağıtım alanlarına doğru da gelişme kaydedecektir.

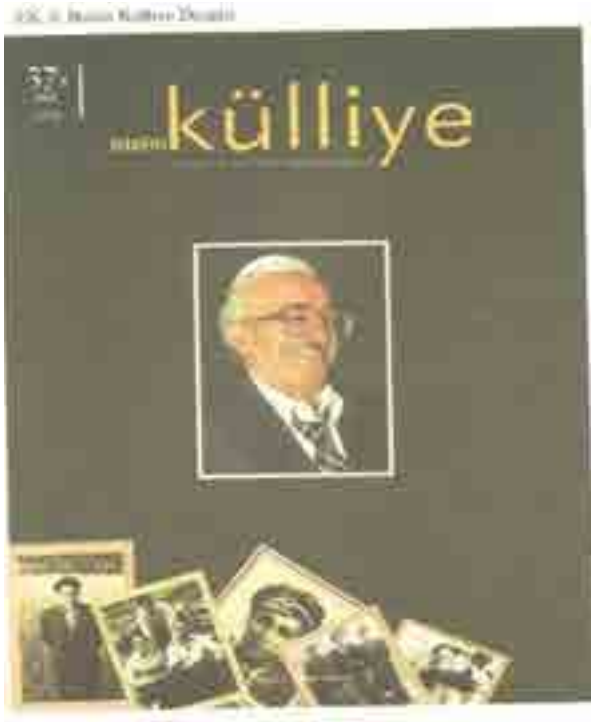
Elazığ yazılı basınında 1800'li yıllarda yayınlanan ilk gazeteden başlayarak günümüzde halen yayın hayatında olan tüm basın kuruluşlarının şehrimizin aydınlanmasında, bilgilenmesinde, eğlenmesinde ve kamuoyu oluşturmadaki katkılarını takdirle karşılıyoruz. Geçmişte ve günümüzde gerek yazılı gerekse de radyo ve televizyon gibi basın kuruluşlarının kuruluşları ile diğer alanlarında görev yapmış ve halen yapmakta olan tüm hemşerilerimize üstlendikleri bu önemli görevden dolayı teşekkür ediyoruz.

DOĞU POSTASI

Tren bu yazın Genc'e varıyor

M. Vallace'ın Türkiye aleyhinde sözleri

Yavuz Haykır, Elazığ Basın Tarihi (1883-1960), Tarihten Günümüze Elazığ, Atatürk Araştırma Merkezi. S. 1193, 1207,1209

HARPUT'UN KADERİNİN DEĞİŞMESİ GEREK !

Dr. M. Naci ONUR

Çok eski medeniyetlere beşiklik yapmış, en az 2000 yıllık bir geçmişe sahip Harput'un, 1514' lü yıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğu sınırları içine alınmasıyla, günümüze kadar geldiğini biliyoruz.

Harput, Osmanlı döneminde yüksek kültür ve bilim seviyesine erişmiş, özellikle 19. Yüzyılda siyasî, edebî, kültürel ve ekonomik bakımdan bölgenin cazibe merkezi haline gelmiştir.Bu belde, ilim yönünden kendisini yetiştiren insanların çokluğu bakımından da temayüz etmiştir.Âlimlerinin, şairlerinin, ediplerinin yetiştiği Harput'ta, yetişen bu şahsiyetlerin ülke çapında da isim yapmış olduğuna şahit oluyoruz.

Beyzâde Efendi, İmam Efendi, Müftü Faik ve Kemal Efendiler, Hacı Tevfik Efendi, Hacı Muharrem Efendi gibi din âlimlerinin yanında,Rahmi-i Harputî, Çırpanî-zâde Ali Haydar, Çeribaşı-zâde Ali ve Mustafa Beyler, İbrahim Lebib,Kanbalak-zâde Abdulhamid Hazmî,Şirin-zâde Muallim Sadi, Mustafa Sabri Efendi, Hacı Hayrî Bey gibi şairler yetişmiştir.

Yakup Şevki Paşa, Albay Celal Dora, Müslim Gür Paşa gibi Elazığ'ın yüzünü ağartan askerî dehalar her ile nasip olmayacak değerlerdir.

1900'lü yıllarda 25-30 bin nüfusa sahip Harput'ta 20 civarında mahallenin olduğu, 16 medrese,4 kütüphane,11 mahalle mektebi, 7 ilkokul, 1 Sultanî, 1 Nafıa, 1 İpekböcekçiliği mektebi, 1 Amerika, 2 Fransız, 1 Alman Koleji, 6 Hristiyan okulu mevcuttu.

Böylesine ma'mur, her yönüyle müreffeh bir hayata sahip, şad ve şen yaşayışıyla tarihe geçen Harput'un, 1834'lü yıllarda talihi değişmiştir. Harput'un mezresi olan o zaman ki ziraî alan, bugünkü Elazığ'a dönüşmüştür. Tayin olan valinin Mamuratü'l-Aziz'e yerleşmesi, yani Mezre'yi mesken tutması, 1866'da İzzetpaşa Camii'nin inşası, 1896'da aynı caminin karşısında Valilik binasının inşa edilmesi, okulların burada öğrenime açılması, ardından bütün devlet dairelerinin Elazığ'ın merkezinde faaliyet göstermesi gibi faktörler, Harput halkının kendi evini elleriyle yıkarak enkazıyla Elazığ'da ev yapmalarını teşvik etmiştir.

Kısa zamanda Harput, bir şehir olma hüviyetinden çıkmış, bir nahiye olmuştur. Yani biz kendi elimizle Harput'u yıkmış, virâneye çevirmişiz. Buna zamanın valisi de yardımcı olmuş, hatta yol göstermiştir. Netice olarak hep beraber büyük bir yanlış yaptığımız ortada. Şimdi bu yanlışı düzeltmenin yollarını aramalıyız. Harput'u eski müreffeh günlerine kavuşturmanın şartlarını bulmalıyız. Fakat ne yazık ki önümüzde çok büyük engeller var. Yıkmak kolay, yapmak son derece zor…

Kayseri'nin Talas'ı ile Harput'u; tarihi yapıları ve yerleşimi itibariyle birbirine çok benzetiyorum. Ancak Talas'ın bugün böylesine güzelliğini korumasını, nüfusunun yoğunluğunu, binalarının çokluğunu Kayseri'de becerikli ve basiretli, şehrini seven idarecilerinin olmasına ve halkının kendi hakkını koruyan bir anlayışa sahip olmasına bağlıyorum.

Şimdi Harput'u eski haline getirebilmek,

yaşanabilir bir mekân kılabilmek için ne yapılabilir?

Bu soru çok kimse tarafından çok defa soruluyor, ancak cevabı da son derece basit olduğu halde, bir türlü ilgililerce cevaplanamıyor. Bence bu sorunun cevabı şöyle olmalıdır. Harput'un eski ma'mur ve yaşanabilir bir belde olabilmesinin ilk şartı imara açılmasıdır. Ancak sit alanı olması ve Elazığ Belediyelerince çeşitli zamanlarda şuulandırmalar yapılması neticesinde, ev inşa edilecek sağlam bir arsa ne yazık ki bulunmamaktadır.

Harput'un merkezinin sit alanı olduğunu, ancak üst kısımlarının böyle olmadığını biliyoruz. Eğer bir yer, bir mahalle, bir yapı kullanılamaz hale getirilip, öldürülmek ve yıkılmaya terk edilmek isteniyorsa, bunları sit alanı ilan etmek kâfidir. Koruma altına alıp, geriye çekilip senelerce imar edilmesine mani olup, bunların ölmesi, yıkılması, yakılması bekleniyor demektir. Bizde sit alanı veya koruma altına alma anlayışı bu maalesef. Yetkililerin açıklamasına göre "Koruma amaçlı imar planı" çıkacakmış da ondan sonra Harput kurtulacakmış... Ne menem şeymiş şu bir türlü çıkmayan ve uygulanmayan bu plan.

Bana göre, Harput'un eski ma'mur haline dönmesi ve ihyâsı, bu beldede artık yeni mezarlıkların yapılmasına mani olmakla başlamalıdır ve günü birlik gezintiye ek olarak, burada daimi oturmayı ve ikameti cazip hale getirebilecek yolların aranması olmalıdır.

Harput'un sit alanı dışında kalan yerlerinde ilgili kurumlarca arsa üretilmeli, imarları yapılmalı, bu arsalar satılmalı, dokuya uygun tip proje uygulamasıyla, kısa süre tahdidiyle ev yapımının sağlanması gerekir.

Böylece evlerde ikamet eden insanların sayısı arttıkça, Harput'ta nüfusun fazlalaşması da sağlanmış olacaktır.

Bundan sonraki dönemde, Elazığ'daki devlet kurumlarının misafirhane veya sosyal tesislerinin Harput'ta inşa edilmesi mümkün olabilirse, bu durum da buraya ayrı bir cazibe katacaktır.

Taşımalı sistem ile öğrencilerin taşınması artık bir problem olmaktan çıktığı günümüzde, Elazığ'da kayda değer bir veya birkaç meslek veya Anadolu liselerinin, hatta yatılı okulların Harput'ta yapılması, bu beldenin canlanmasına yardımcı olacaktır. Daha aklımıza gelmeyen bazı yatırımların Harput'ta hayata geçirilmesi neticesinde, insan nüfusunun artması, buna bağlı olarak sosyal ve ekonomik sıçramaların meydana gelmesi sağlanmış olacak, böylece özlediğimiz Harput imajının doğması, yaşanabilir bir beldenin de ortaya çıkması sağlanacaktır.

Herkesin en büyük arzusu; Harput'un mahalle ve sokaklarıyla ma'mur, imara uygun evlerle, iş yerleriyle dolu olduğu; şen, pırıl pırıl aydınlık yollarında insanların, cıvıl cıvıl çocukların, ailelerin gece gündüz dolu dolu gezdiği, sadece Cumartesi ve Pazar veya yaz günlerinde değil, hergün binlerce kişinin meydanları doldurduğu bu yerleşim yerinin bir an önce hayata geçirilmesidir.

Ergün UŞENGÜL
Şair – Yüksek Mühendis

HARPUT ÜZERİNE

Yağmurlu bir Eylül sabahı.Hiç dinmeyecek gibi yağmakta. ”Merhaba” diyor. Kurşunlu Camii ve Yukarı Şehrin çarşı meydanı. Daha hüzün çökmemiş kaleye; Dimdik ayakta ve mağrur. Hemdert olurduk o an. Dar kapıdan Kayabaşına, Şüşnaz ve buzluk kayalıklarına. Bazen Meteris bağlarına. Gönülde şiirler, türküler anılarla yüklü ah-u zarlar.
Sana ilk gelişimi daha unutmadım Harput. Ülkem henüz doğmamıştı. Ben senle beraber doğmuştum sanki. Hep seni izledim sevgiyle, mutlulukla. Kalene konan her bir taşta benim hasretlerim de vardı. Uçsuz bucaksızdın her bir renk te her bir kokuda. Tarih senmiş demek ve öğrendiğim her bir ses. Nice devletleri bağrında büyüttün. Nice kuşaklar yok oldu bakışlarında. Fetahmet yolunda ne dualar edildi sen solunarak. Biz seninle hep zaferlerde dolaşırdık.Yağmurda ıslandıkça üzüm tevekleri.
Sen ayaktayken cihan ayakta olurdu ve diz çökerdi önünde tarih. Ölürdü insanlar, devletler; sen kan verirdin can olurdun. Kale duvarına vurulan her bir darbe sarsıntı olurdu halkına. İstanbul hep sana özenirdi farkında olmadan. Senin türkülerin söylendi hep yedi tepelerinde.

Asırlar geçtikçe ben de sana benzedim Harput. Sende çocuk oldum ve baba oldum düşlerinde. Şairliğim oldun Fırat'ın kıyısında. Düş kırıklıklarımın küllerini kalenden savurdum ve öfkemi yıkadım sularında.

ÜŞÜRSÜN BİLİRİM HARPUT

Düşerken dağlarına kınalı keklikler
Çatlar dudaklarım
Birikir avuçlarımda gözyaşım
Ağıtlar yakılır
Süzülür Hüseynik yollarına
Delip geçer hüzünler
Aldırmaz
Üstüme üstüme gelir zifiri karanlıklarda
Körolası ihanetler
Bir ince sızı düşer Kayabaşına
İnciten
Acıtan
İnler durur alnın secdede
Rab şahit
Yemenden bir türkü kalır
Dinmez bir sızı kalır
Cana od düşer
Gadasını aldığım bir hasret kalır
Üşürsün bilirim Harput
Senden geriye bir soluk resim kalır…
Ne çabuk geçmişti yıllar Harput
Yürekleri dağlayan
Sen susardın hep, biz ağlardık
Gelip durmuşsa kapına tarih
Etme gel
Sen tut ellerinden toprağımın
Al götür yıkansın ruhlarımız sende
Alnı secdeye düşen şehitler hakkına
Mezire el pençe durur, diz çöker önünde
Yıllar sen gibi; vurulur sırtıma yükü
Bir bir düşer avuçlarıma kederin, deli divane
Aslında hiç silemediler adını tarihten
Yerin dibine girdi de sana ihanet eden insanlık…
Hiç çıkmadı aklımdan sana dökülen şiirlerim
Şimdi ben de karlar altındayım
1865 kışında sen gibi
Ve üşür durur gecelerim
Ama her kavgaya hazır yüreğim sen gibi Harput
Kalende kılıç kuşanan yiğit Balak'ların gibi
Korkuyorum sensiz kalmaktan Harput
Eksilip yarım kalırım; kanarım
Hasretin inletir ruhu, can durur
Adına yakılan türküler hüzzam vurur
Buğulu gözler yollarda
Kurumuş nehirler, Fırat kıyama durur…

Gelir aklıma şanlı tarihin, vakit hicran olur
Keder düşer bu gönle ah-u zar olur
Kaldın biçare vefası olmaz insanlığın
Sığmaz gövdem tabuta, kalen musallam olur…

Ergün UŞENGÜL

AKÇE KESESİ

Nuray SANAÇ BULANIKLI
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Geleneksel El Sanatları Sanatkarı

Tarih boyunca çok çeşitli kültürlere beşiklik etmiş olan Anadolu da her ilin, her yörenin kendine özgü bir kültürü ve sanatı vardır.

Harput bir çok medeniyetlere ev sahipliği yapmış çok eski yerleşim merkezidir. Elazığ-Harput'ta iğne oyaları yapımında özellikle ipeğin kullanılması, Harput ve yöresindeki yerleşim yerlerinde

Elazığ ve Harput deyince akla el sanatları gelir. Harput insanı giyime süslenmeye ve el sanatına çok önem vermiştir. Harput'ta Ahi Musa türbesinden de anlaşıldığı gibi sanata da çok önem vermişler. Harput'ta Ahilik var. El sanatlarını yaşatmaya devam ediyor.

Akçe Kesesi Unutulan ve kullanılmayan bir sanat ve eseri.

Ben bir Harputluyum 1970 li yıllarda babaannemde ibrişim ipek ile örülmüş Akçe Kesesi gördüm bunu dedene çeyiz yapmıştım dedi. O dönemde çok önemliydi damada kese yapmak dedi. Yapılan ipin kalitesine göre değer kazanırdı üzerindeki desenlerde anlamlıydı diye anlattı. Harput'ta akçe kesesinin önemi bir başkaymış. Bende akçe kesesini araştırdım, yapmaya başladım ve yapmaya devam ediyorum. Harput un Akçe Keselerini yaşatmak için 2011 yılında Ankarada Başbakanlıkta bir kişisel Akçe Keseleri sergi açtım çok ilgi gördü.

Akçe kesesi

Tığ ve renkli ipliklerle (kanaviçe iplikleri, fındık yumaklar dantel iplikleri ve renkli boyanmış ipek) sık iğne tekniği kullanılarak, 5 - 6 renkli iplik birlikte arasından yürütülerek örülür.

İpler kesilmeden eski Türk motifleri uygulanır. Kese Yarım oval şeklinde olur. Kesenin içi ve dışı aynı şekilde olur desen iki tarafta bir görülü ağız kısmı danteller ve pullarla süslenir. Bağcık yapılır.

Harput'lu kadınının erkeğine hediye ettiği para, saat ve mühür keseleri olarak takım denilen ve çeyizinin en nadide parçaları arasında yer alırdı.

Osmanlı döneminde para keseleri günlük hayat›n vazgeçilmez birer parçası olmuştur. Para keseleri genellikle üçgen ya da çoğunlukla kandillere benzeyen formlardan oluşmaktadır. En lüks para keseleri, iplikler arasına altın teller katılarak örülmüş olanlardır.

MÜHÜR – AKÇE VE SAAT KESELERİ

Örgü keselerde görülen motifler daha çok yörenin kültür özelliklerini taşımaktadır. Doğadan ve olaylardan etkilenen kadınlarımız söyleyemediklerini bu şekilde dile getirmişlerdir.

Örgü para keseleri, gerek malzeme ve form bakımından, gerekse kullanılan renk ve uygulanan motifler, ayrıca motiflerin verdikleri mesajlar bakımından çok özel bir yer tutmaktadır.

Keselerde görülen saksıda gül, lale, gelincik gibi çiçek motifleri o yöre insanının çiçeğe olan düşkünlüğünü sevgisini simgeler.

Çiçek Motifli Kese

Bol çekirdekli meyvelerden üzüm dalı en çok görülen motiflerdir. İşlemelerde de görülen bu motifler kurulacak yuvanın bereketli zengin ve bol çocuklu olacağı inancını taşımaktadır.

Üzüm Dalı Motifli Kese (en çok kullanılan)

Tığ ve şiş ile örülmüş keselerde özel bir kaide göze çarpmaktadır. Kesenin dibine yakın yerdeki motife "badem" adı verilmektedir. Bu motifin her kesede bulunması gelenektir. Bunun üstünde ağzına yakın yerde iki bordür keseyi süsler. Buna "kuşlak" adı verilmektedir. Orta bölüme "göbek" adı verilmektedir.

Geyikli Kese

Doğadan ve olaylardan etkilenen kadınlarımız söyleyemediklerini bu şekilde dile getirmişlerdir.

Keselerde görülen hayvan figürlerinin anlamları var. Keselerde görülen kuş, horoz figürleri haberci anlamındadır. "Dalda iki kuş" mutlu bir yuva özlemini dile getirmektedir.

Keselerde "İbrik" motifine sıkça rastlanmaktadır. Müslümanlarca aptes almak ve el yıkamak için kullanılan "ibrik", temizlik-su anlamında olup genç kızların çeyizinde bu motifli kese mutlaka bulunmaktadır.

Çok nadir de olsa keselerde yazılı bezemeler de görülmektedir.

Osmanlı döneminde iğne ile örülmüş keseler diğerleri arasında zarif ve lüks bir eşya yerine geçer ve hatıra olarak saklanırdı.

En lüks para keseleri, İplikler arasına altın teller katılarak örülmüş olandır. Kesenin örülmesinde kullanılan ipliğin değeri o ailenin maddi durumunu belirtmektedir. Renkli pamuk ipliğinden ibrişimine ipeğine ve altın tel.

En değerli para keseleri, iplikler arasına altın teller katılarak örülmüş olanlardır. Buda Maddi durumun simgesidir.

Kadifeden kesesi

Kahveden gelir sesi

Oturmuş kumar oynar

Ah ciğerimin köşesi .

Harput kültüründe önemli bir yeri olan para keseleri, atlasından iğne oyalısına, ipeğinden püsküllüsüne kadar bin bir çeşitti... Günümüzde de.

Keseler dilimizde deyimlerde devam ediyor: 'Kesene bereket', 'kesen dolu olsun', 'kesen doluysa çık ortaya', 'o kesesini doldurmaya bakar', 'kesesi boş küfesi boş', 'kesenin ağzını açtı', 'hadi hadi bol keseden atma', 'akarın varken keseni doldur'.

Bu keseleri erkekler günlük yaşamlarında üzerlerinde taşırlardı. Akçe (Para) kesesi, tütün kesesi, bele sarılan kuşak arasına veya giysi ceplerine sokulurdu. Gençler, deriden yapılmış tütün keseleri de kullanırlarmış.

Bundan sonraki bölümlerde yazmaya devam edeceğim...

HARPUT'TAN LEZZETLER

İffet SANAÇ

BADEMLİ DOLANGER

MALZEMELER:

2 adet yumurta - 1 çay kaşığı tuz
½ Su bardağı yoğurt - ½ su bardağı su
1 su bardağı süt - 1 su bardağı Zeytin yağı
2 çay kaşığı Kabartma tozu - Yarım limon suyu - Un - 500 gr. Nişasta
500 gram dövülmüş Badem
500 gram tereyağı

İÇ MALZEMESİ İÇİN:

2,5 su bardağı dövülmüş tatlı badem

Not: Tatlı Bademler bol suyun içerisinde beş dakika haşlanır. Sonra suyu süzdürülür ve kabukları soyulur kurutulur. Dövülerek veya rondoda çekilerek hazırlanır.

Şerbeti İçin:

4 su bardağı su- 5 su bardağı şeker

Bir tencereye konulup ateşde 10 dakika kaynatılır. Kaynadıktan sonra birkaç damla limon damlatılır.

Bir taşım daha kaynadıktan sonra ateşden alınır. Sonra beş dakika bekletilir. ilk sıcaklığı geçsin.

HAZIRLANIŞI:

Karıştırma kabına yumurta, sıvı yağ, süt, yoğurt, limon suyu koyup çırpma teliyle karıştırılır. Üzerine un, tuz, kabartma tozu ilave edilir. Hamuru kulak memesi kıvamından biraz daha sert olana kadar yoğrulur. Üzeri örtülüp bir saat dinlendirilir. Dinlenmiş hamurdan cevizden biraz büyük şekilde bezeler alınır. Nişasta serpilerek oklava ile açılabildiği kadar ince açılır. Büyük bir yufka oluşturulur. Açtığımız yufka ortadan ikiye bölünüp üzerine dövülmüş badem serpilir ve incecik oklavaya sarılarak oklavanın üzerindeyken büzülür. Oklava içinden büzgüsünü bozmayacak şekilde çekilir ve zemini yağlanmış tepsiye dizilir.

İşlem tamamlanıp tepsi dolduktan sonra üzerine tereyağı eritilip ılık olarak her tarafına eşit olarak dökülür. 180 derecelik fırında ortalama 45 - 50 dakika veya közde pişirilir. Üzeri nar gibi kızarana kadar fırında tutulur.

Diğer tarafta hazırlanan şerbet ılık olarak üzerine dökülür. En az iki saat geçtikten sonra dolangerimiz servise hazır.

HARPUT KÖFTE

MALZEMELER:

500 gr. kıyma - 250 kg. köftelik bulgur
½ çorba kaşığı biber salçası
1 kuru soğan - Reyhan
Yarım demet maydanoz
1 tatlı kaşığı pul biber
Tuz

Sos için:

1 çorba kaşığı domates salçası veya 1 domates rendesi
1 çorba kaşığı tereyağı - tuz

HAZIRLANIŞI :

Kıyma yoğurma leğenine 1 adet soğan rendelenir. Tuz, biber salçası, reyhan, pul biber ve kıyma katılıp karıştırılır. Üzerine köftelik bulgur ilave edilip yoğrulur. Maydanoz ince olarak kıyılır. Kıymalı karışıma ekleyip yoğurulur. İyice yoğrulan karışımdan fındık büyüklüğünde parçalar alarak yuvarlanır; sonra sağ elimizin baş parmağı ile orta parmak arasına alınır sol elinizin orta parmağı avuç içine gelecek şekilde alınır Köfteleri elimizle tekerlek şekli verilerek yapılır. Köfteler bu şekilde hazırlanır. Bir tencereye tereyağı ve salça (ya da domates rendesi) koyulur, biraz pişirildikten sonra bir buçuk kase su ilave edilir. Su kaynadığında köfteler ilave edilir ve 15 dakika pişirilir. Piştikten sonra kalan suyu bir kaba koyulur. Servis yapıldığında köftelerin üzerine ayırdığımız su ilave edilir. Servis yapılırken yanında çoban salata ve ayranlı çorba çok güzel bir lezzet katar.

GÜZEL HARPUT - İffet SANAÇ

Gülleri har olmuş, bülbüller ötmez.
Kurumuş toprakta çiçekler bitmez.
Bir derdin bin oldu yine de yetmez.
Bahtın kara imiş güzel HARPUT.

Sinabuttan çıkam dedim Harput'a
Dar kapıda şu elimi kim tuta.
Kayabaşı, Süt Kalesi, Toptop'a
Gelin dostlar bizde gidek HARPUT 'a

Salahane , Dabakhane, Kırduta.
Kırk kuyudan süt akarmış Harput'a
Tarih yazar insan nasıl unuta
Gelin dostlar elele bizde gidek Harput'a

Kale meydanı gel onu tanı,
Unutma Harput'ta yatan atanı.
Gaziler, şehitler güzel vatanı.
Gel Harput'a irfan yurdunu tanı.

MANİ - İffet SANAÇ

Gökte yıldız sayılmaz
Çiğ yumurta soyulmaz
Huyu güzel olanın
Cilvesinden doyulmaz.

GEÇMİŞTEN BİR YAPRAK HARPUTSPOR...

H.Vehbi COŞKUN
Spor Yazarı – Kanal 23 TV Genel Yayın Yönetmeni

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine kadar uzayan Elazığ genelindeki spor faaliyetleri, kültür diyarımız Harput'ta da sergilenen birçok gayrı resmî sportîf faaliyetlere rağmen Cumhuriyet sonrasında gençlerin spora olan ilgileri neticesinde 1937 Yılı'nda"Harputspor" adıyla bir gençlik kulübünün kurulmasıyla resmîleşmiştir diyebiliriz...

Harputspor 1965-1966

Fethi BARIM'ın Kurucu Başkan olduğu Harputspor Gençlik Kulübü'nde Dursun SAYIN ile Hanifi ALP de kurucu yöneticiler olarak tarihe geçmişlerdir.

Voleybol, Avcılık, Kayak ve Piramit hareketleri dallarında faaliyet gösteren Harputspor Gençlik Kulübü'ne gelir sağlamak amacıyla ayrıca birde temsil (gösteri &tiyatro) kolu kurulmuştur. Elazığ İli Merkezi'nde kutlanan Millî Bayramlara katılan Harputspor Kulübü gösterileriyle kutlamalara renk katmıştır.

Harputspor, faaliyetlerini başarıyla sürdürürken 1963 Yılı'nda Mehmet ÇÖTELİOĞLU'nun getirildiği Kulüp Başkanlığı'nı 1965 Yılı'nda Elazığ'ın tanınmış sîmalarındanEczacı Fahri SUNGUROĞLUdevralmıştır. SUNGUROĞLU Başkanlığı'ndaki Yönetim Kurulu'nda ise Diş Tabibi Süha SANCAK, Diş Tabibi Metin KURDOĞLU, Memur Zeki ÇELİK, Memur Hayrettin ELALDI ve Tüccar M. Sait KILIÇ, Tüccar Nazım BENŞEN gibi aralarında gelecekte Elazığspor'da da yönetici olarak görev yapacak isimler yer almıştır.

Voleybol'da 1966–1967 Sezonu'nda Elazığ Mahallî Lig İl Şampiyonu olan Harputspor, gruplarda Adana Temsilcisi Reyhanlı'yı yenerek İzmir'de yapılan Federasyon Kupası'na katılma başarısını göstermiştir.[1]

Harput Gençlik 1966-67

Futbol Branşı'nda 1966–1967 Sezonu'nda Elazığ 1. Amatör Küme İl Şampiyonu olan Harputspor, 1967 Yılı'nda Fahri SUNGUROĞ-

1 "Elazığ'da Geçmişten Günümüze Spor"– Prof C. ARSLAN – A.S.YÜCEL / 2007

LU'nun Kulüp Başkanlığı yaptığı dönemde Güvenspor ve Merkez Gençlik Kulüpleriyle birleşme kararı alarak Elazığ'ın Türkiye Profesyonel Futbol Ligleri'ndeki "İlk Profesyonel Temsilcisi" olan Elazığspor Kulübü'nü oluşturan 3 Spor Kulübü'nden biri olma unvanı ve şerefine erişmiştir.

1967 Yılı'nda kurulan Elazığspor'un hayat bulmasında rol oynayan 3 Kulüp, Harputspor, Merkez Gençlik ve Güvenspor'u Elazığ'ın simgesi 3 mum şeklinde Elazığspor Kulübü'nün Logosu'na yerleştiren Diş Tabibi Metin KURDOĞLU, logoyu çizen ve Harputspor'da görev yapmış bir şahsiyet olarak hem Elazığspor'da, hem de Türkiye Futbol Federasyonu'nda Yönetim Kurulu Üyeliği yapma ayrıcalığına da sâhip olmuştur.

Metin Kurdoğlu

Merkez Gençlik Kulübü Başkanı Nadir KÖKÇÜ, Harputspor Gençlik Kulübü Başkanı Ecz. Fahri SUNGUROĞLU ve Güvenspor Kulübü Başkanı Necdet ALTINTERİM, şerefli bir maziye sahip bu üç güzide spor teşekkülünü Elazığspor'da birleştirmek gayretiyle, feragat ve fedakârlığın en mükemmelini ortaya koyarlarken, ayrıca gereken mâlîvecîbelerin yerine getirilmesinde; Nadir KÖKÇÜ ile Eczacı Fahri SUNGUROĞLU'nun, gönülleri fetheden büyük fedakârlıkları asla unutulmamalıdır.

Hattâ bu konuda yeri gelmişken bir anekdotu sizlerle paylaşmak isterim.

Gazeteci arkadaşım Ekrem KATI'yla birlikte, değerli işadamlarımızdan Tayfun SOYUYÜCE'nin aracılığıyla vefatından bir süre önce 2002 Yılı'nda evinde ziyâretine gittiğimiz merhum Fahri SUNGUROĞLU, Elazığspor'un tarihinde ilk kez Süper Lig'e yükselişinden duyduğu memnuniyeti dile getirirken çok duygulanmış, gözleri dolmuştu.

Bir süre sohbet ettikten sonra evden ayrılırken, bizi yolcu eden şimdi ahirete intikâl etmiş olan hanımı merhume Vefa SUNGUROĞLU; "Ah evlâdım ahh... Sakın Elazığspor'un maddi sıkıntı yaşadığından söz etmeseydiniz. Zaten zamanında bağ / bahçe malımızın yarısını satıp Elazığspor'a bağışlamıştı, şimdi duyarsa diğer yarısını da satar yine bağışlar Elazığspor'a, biz de ortada kalırız sonra!.." deyivermişti...

Fahri Sunguroğlu ve Vehbi Coşkun

İşte bu örnek, tek başına olsa bile Harputspor Başkanı ve Elazığspor Kurucu Üyesi olan merhum Ecz. Fahri SUNGUROĞLU'nun ve de arkadaşlarının bulundukları fedakârlıkların derecesini anlatmaya kâfidir...

Harputspor'un yetiştirdiği birçok değerden belki en önde geleni Elazığ'a ve Elazığspor'a armağan ettiği Elazığlı gençlerin idolü olan Gol Kralı unvanlı ünlü futbolcumuz Hıdır BİLEK'tir...

Hıdır BİLEK, kendisini izleyip de beğenen Yusuf SAATÇI'nın aracılığıyla 1964'ten itibaren Harputspor'daforma giymeye başlarken, dönemin şartları gereği futbol oynamasına

pek sıcak bakılmaması ve babasının izin vermemesi üzerine Harputsporlu yöneticilerden Metin KURDOĞLU, Zeki ÇELİK ve Başkan Fahri SUNGUROĞLU'nun uzun uğraşılar sonucu iknâ ettikleri babasından izin almaları üzerine lisanslı futbolcu olabilmiştir. Geleceğin yıldız oyuncusu Hıdır BİLEK forma giydiği ilk sezonda Gol Kralı olurken takımı Harputspor da Şampiyon olmuştur...

1966-1967 Sezonu`nda Harputspor'dan-Yolspor'a transfer olan Hıdır BİLEK, 1968 Yılı'nda Elazığspor'a transfer olmuş, daha sonra da Harputspor'un yetiştirdiği bir değer olarak

Türkiye Profesyonel 3. Millî Ligi'nde Gol Kralı olmuş, ardından İzmir'in 1. Lig'deki Temsilcisi Altay'da forma giymiş ve Fenerbahçe'ye bir maçta attığı 2 golle tarihe geçmiş, Elazığspor'a dönüşte de önce futbolcu sonra da teknik adam olarak şampiyonluklar yaşamıştır.

Elazığspor Kulübü'nün kurulmasından sonra faaliyetlerine bir süre ara veren kulüp, "Harput Gençlik Spor" adı altında 1976 Yılı'nda tekrar faaliyete geçirilmiş ise de Yeşil-Beyaz forma renkli Harput Gençlik Spor kısa bir süre sonra faaliyetlerini durdurarak kapanmış ve tarihteki yerini almıştır.

Hıdır Bilek

ERCAN

Zirai Mücadele İlaçları San. Tic. Ltd. Şti.

ZİRAAT İLAÇLARI
İLAÇLAMA ALET ve MAKİNALARI
SERTİFİKALI SEBZE VE YEM BİTKİ TOHUMLARI
ÇİM ve ÇİÇEK TOHUMLARI BAYİİ

Ercan KİZİRGİL
Ziraat Teknikeri
Gsm : 0542. 816 25 19

Tel:(0424) 233 10 53 Fax : (0424) 233 09 62
Nailbey Mh. General Hakkı Talay Cd. No:13 ELAZIĞ
www.ercanziraat.com

BAĞ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE ALTIN KURALLAR

Muhammed Abdullah KİZİRGİL

Ziraat Mühendisi

Anavatanı Anadolu olarak bilinen asmanın geçmişi arkeolojik bulgulara göre binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Asma bitkisinin kültüre alınması M.Ö. 6000-6500 yıllarında Anadolu ve Kafkasya'da başlamış ve buradan da tüm dünyaya yayılmıştır.

Çok eski zamanlardan günümüze kadar aynı önemini devam ettiren asma, günümüz dünyasında 7.586.600 hektarlık alanda 77.181.122 ton üretim yapılmaktadır. Dünyadaki üretimin yaklaşık %71'i şaraplık, %27'si sofralık ve %2'si kurutmalık olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde 462.296 hektar alanda 4.175.356 ton üretim yapılmaktadır. Ülkemizde yedi bölgede toplam 1256 çeşit üzüm yetiştirilmektedir.

Elazığ coğrafi ve iklimsel özelliklerinden dolayı asma yetiştiriciliğine elverişlidir. Yüzyıllardır ilimizde yetiştirilen üzüm iç ve dış piyasada, gerek sofralık gerekse şaraplık çeşitleriyle saygınlığını korumaktadır. Elazığ'ın 32 mahalli çeşidinden günümüze kadar gelen çeşitler Köhnü, Şilfoni, Tehennebi Ağın, Boğazkere ve Öküzgözü çeşitleridir.

Bağ yetiştiriciliğinde dikkat edilmesi gereken 4 ana husus budama, gübreleme, toprak işleme ve ilaçlamadır.

1. Budama

Budama genellikle erken ilkbaharda yapılmasına karşın don tehlikesinin olmadığı bölgelerde sonbaharda yapraklar döküldükten sonra yapılır. Budama yapılmasındaki amaç; sezon sonunda odunlaşmaya başlamış sürgünlerin temizlenip yeni sürgünler için asma anacını hazırlamaktır. Budama sayesinde asmaya uygun şekil verilip terbiye edilmiş olur. Toprak işleme, sulama, gübreleme ve hasad kolaylaşıp çeşitli fizyolojik hastalıklar önlenmiş olur. Bağın yaşına orantılı verim elde edilmiş olunur. Günümüzde kullanılan en yaygın terbiye sistemi, telli terbiye sistemidir.

2. Gübreleme

Gübreleme yapılmadan önce mutlaka toprak tahlili yapılmalıdır. Toprak tahlili sonucu uygun ıslah ve gübreleme çalışmaları yapılmalıdır. Azot-Fosfor-Potasyum makro elementler olup, bütün bitkiler için sırasıyla gelişme-çiçeklenme-meyve kalitesi artmasını sağlarlar. Sonbahar yağışlarından önce fosfor, erken ilkbaharda azot ve fosfor uygulanmalıdır. Bağda koruk döneminden sonra da kaliteyi artırmak için potasyum ağırlıklı gübreler verilmelidir. İlimizde son yıllarda görülmeyen başlayan mikroelement noksanlıkları için de çiçeklenme döneminden önce uygun gübreleme yapılmalıdır. Elazığ'da son yıllarda yanlış gübreleme sonucu topraktaki kireç oranı artmıştır. Bu artış beraberinde kalsiyum, demir, bor ve diğer mikro elementlerin bitki için yarayışlılığını da azaltmıştır.

3.Toprak İşleme

Toprak işleme, bitkilerin etrafındaki toprağın mekanik araçlarla gevşetilmesi, aktarılması ve karıştırılmasına denir. Toprak işlemedeki amaç; yabancı ot temizliği, nem kaybını önleme, uygulanan gübrenin toprağa karışması, toprakta yaşamlarının belli bir dönemini geçiren böceklerin imha edilmesi, toprağın havalanması, bitki kök bölgesinin havalanması ve yağmur sularının toprakta kolay birikmesini sağlamaktır. Toprak işlemede dikkat edilmesi gereken hususlar; çok derin sürüm yapılmamalı, kök bölgesine yakın sürüm yapılmamalı (kökler parçalanabilir).

4. İlaçlama

Elazığ bağlarında görülen en önemli hastalıklar; Bağ Küllemesi (Uncinula necator), Ölükol Hastalığı (Phomopsis viticola)ve Kuşuni Küf Hastalığı (Botrytis cinerea)' dır. Bağ Mildiyösü (Plasmopara viticola) yurt çapında ağır tahribatlar yapmasına karşın ilimizde önemli bir zararı bulunmamaktadır. Bağda ilimizde en yaygın zararlılar ise Salkım Güvesi (Lobesia botrana), Haziran Böceği (Polyphylla fullo) ve Bağ Uyuzu (Eriophyes vitis)'dur. Son yıllarda Elazığ'da Unlu Bit (Planococcus citri) zarar yapmaya başlamıştır. İlimiz toprakları kumsal yapıda olduğu için Bağ Filokserası (Viteus vitifolii) yaşayamamaktadır.

Budama sonrasında uygulanacak bordo bulamacı külleme, mildiyö ve ölükol hastalıklarına karşı yapılacak olan ilk koruyucu ilaçlamadır. Sürgünler 20-25 cm olduğunda külleme, salkım güvesi ve bağ uyuzu ile mücadele başlar. Sıcaklık ve nem oranına göre ilaçlamalar ben düşme zamanına kadar 15 gün aralıklar ile devam eder. Kurşuni Küf Hastalığı için de ben düşme döneminde mücadeleye başlanır. İlimizde son yıllarda Salkım Güvesi'ne karşı Feromon Yapışkan Tuzaklar ve Çiftleşmeyi Engelleme Tekniği kullanılmaktadır. Yoğun bağ alanlarında yaygın bir şekilde kullanılan bu teknik, Salkım Güvesi zararını azaltmaktadır.

GÜZEL HARPUT'UMUZUN GÜZEL KÖYLERİ

Habib KARAÇORLU
Eğitimci - Yazar

Dört bin yıldan fazla bir geçmişi bulunan Harput'umuzun sadece kendisini değil kültür ve tarih yönünden birer cüzleri olan çevresindeki köylerini de bu ve bundan sonraki sayılarımızda özenle ele alıp birer birer tanıtmaya gayret edeceğiz inşallah. Derneğimizin Harput ve Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği olması nedeniyle ilgi ve çalışma alanına Harput'un köyleri de özellikle girmektedir. Harput köylerini gerek tarihi, gerek idari ve gerekse coğrafi açıdan göz önüne aldığımızda başvurduğumuz kaynaklara göre otuz sekiz köy (şu anda dördü Elazığ'a bağlı mahalle konumunda) ve bu köylere bağlı birçok mezranın varlığından söz edilmektedir.(1) Coğrafi açıdan "Harput Platosu"(2) olarak isimlendirilen bu tarihi alan öncelikle geçmişteki idari yapısı (Harput Kazası, Harput Nahiyesi ve Harput Belediyesi dönemleri), her çeşit coğrafi özellikleri, iklim şartları, yöreye ait ağız yapısı, gelenek ve görenekler açısından bir bütün olarak ele alınabilecek ortak özelliklere sahiptirler. Aynı zamanda geçmiş yıllarda doğrudan Harput'a bağlı olarak yönetilen bu yerleşim birimleri halen daha geçmiş dönemlerin izlerini sürdürmektedirler.

Resim 1: *Tarihi Harput Şehri*

Harput tarih ve kültürünün etki ve varlık alanını sadece otuz sekiz köy ile sınırlandırmak elbette büyük bir yanılgı olur. Ancak burada söz konusu köylerin geçmiş dönemlerden beri idari yönden Harput'a bağlı olmaları, bir kısmının halen daha Harput'la çeşitli şekillerde ilişkilerini sürdürüyor olması ve bu beldelerin sakinlerinin tamamına yakın bölümünün yöresel aidiyet olarak kendilerini "Harputlu" diye tanımlamaları, bu şekilde bir sınır çizmeyi gerektirmiştir. Yoksa Harput gibi dört bin yıllık bir mazisi olan, Elazığ ilinin eski yerleşim merkezi ve ilim ve kültür açısından bulunduğu bölgede merkez olmuş bir tarihi beldenin hinterlandını bu şekilde sınırlandırmak asla kabul edilecek bir durum değildir. Harput kültürünün etki alanı doğuda Bingöl'e, güneyde Diyarbakır'a, batıda Malatya'yı da içine alarak Sivas'a, kuzeyde Tunceli ve Erzincan'ın önemli bir bölümünü ihtiva ederek Erzurum'a dayanmaktadır. 19. asrın ortalarından itibaren kurulan Harput Eyaleti ve sonrasında merkezi Elazığ olmak üzere kurulan Ma'muratül Aziz Vilayeti Erzurum, Sivas, Halep ve Diyarbakır vilayetleriyle komşu idi ve bugünkü Elazığ, Malatya, Adıyaman ve Tunceli illerinin tamamına yakınını idari ve kültürel yönden içine alıyordu.

Tablo 1: Harput'un Günümüzdeki Mahalleleri

GÜNÜMÜZ MAHALLELERİ	
1	Alayaprak
	MEZRALARI
	1 Emirler
	2 Laloğlu (Gurbangapan)
	3 Mürşitbağları
	4 Sultanoğlu
	5 Taşaltı
2	Göllübağ
	MEZRALARI
	1 Bozolar
	2 İnceler
3	Hüseynik (Ulukent Mahallesi)
4	Sugözü
	MEZRALARI
	1 Cumabağları
	2 Yedigöz

Harput köylerini tarihten gelen isimleri ile şöyle sıralayabiliriz: Bunlardan dördü Harput Merkezine sınır olup günümüzde Elazığ'a bağlı Hüseynik (Ulukent), Sugözü, Göllübağ ve Alayaprak mahalleleridir.

Tablo 2: Harput Merkeze Bağlı Mezralar

HARPUT'UN ESKİ MEZRALARI	
1	Buzluk (Ozanbağları)
2	Danişment (Selmanağalar)
3	Gülmez
4	Pancarlık
5	Sunguroğulları

Diğer köyler ise Harput'un dört bir yanına yayılmış, genelde Murat Nehri kıyıları, Karayazı platosu ve Kızıldağ etekleri civarında kurulmuş tarihi çok eskilere dayanan köylerdir: Adedi, Güneyçayırı, Hacıseli, Hamedi, Har, Hersenk, Hozik, Karataş, Karinget, Kekan, Körpe, Kurtdere, Kürdemlik, Mürüdü, Obuz, Meşeli, Pekinik, Şüşnaz, Zalını, Zarik, Sarını, Koran, Nuralı, Elemi, Hoş, Kıraç, Mığı, Hulvenk, Hoğu, Alaca, Cipköy, Çorçuk, Pelte ve Erzürük'ten meydana gelmektedir.

Dergimizin bundan sonraki sayılarında bütün bu köylerimizi ayrıntılı bir şekilde ele alıp siz değerli okurlarımıza köylerimizle ilgili önemli bilgiler sunmanın gayreti içerisinde olacağız. Bu ilk sayımızda tarihi açıdan geçmişi çok eskilere dayanan Harput'un çok güzel köylerinden biri olan Hacıseli'den bahsedeceğiz.

Tablo 3: Harput'a Bağlı Köyler

HARPUT'UN KÖYLERİ					
1	Adedi (Yenigün)	**17**	Karinget (Çakmaközü)	**27**	Nuralı
2	Alaca	**18**	Kekan (Beydoğmuş)	**28**	Obuz
3	Cipköy	**19**	Kıraç		*MEZRALARI*
4	Çorçuk (Harmantepe)	**20**	Koran (Alatarla)		1 Deliktaş
5	Elemi (Güzelyalı)	**21**	Körpe		2 Gökçebağlar
6	Erzürük (Uzuntarla)	**22**	Kurtdere		3 Karacalar
7	Güneyçayırı		*MEZRALARI*	**29**	Pekinik (Oymaağaç)
8	Hacıseli (Erbildi)		1 Çolaklı		*MEZRALARI*
9	Hamedi (Beşoluk)		2 Ekinli		1 Venk
10	Har (Aydıncık, Çakıl)		3 Hıdolar	**30**	Pelte
11	Hersenk (Salkaya)		4 Kabakçılar	**31**	Sarını (Altınkuşak)
12	Hoğu (Yurtbaşı)		5 Koparoğlu	**32**	Şüşnaz (Serince)
13	Hozik (Çatalharman)		6 Kölemehmet	**33**	Zalını (Beydalı)
14	Hoş		7 Kurdoğlu	**34**	Zarik (Kaplıkaya)
15	Hulvenk (Şahinkaya)	**23**	Kürdemlik (Sarıbük)		*MEZRALARI*
16	Karataş	**24**	Meşeli		1 Egop (Ebil)
	MEZRALARI	**25**	Mığı (Sedeftepe)		2 Toraman
	1 Eğin	**26**	Mürüdü (Gümüşbağlar)		

Resim 2: *Şüşnaz (Serince) Köyü Kış Manzarası*

Resim 3: *Eğin Mezrasından Bir Kare*

HACISELİ-ERBİLDİ (HASELLİ) KÖYÜ

Harput'un kuzeyinde yer alıp Karayazı ile Murat nehri kıyıları arasında geniş bir coğrafi alana sahip olan Hacıseli köyü Elazığ'a 24 km. uzaklıkta olup halk arasında adı Haselli olarak bilinmektedir.

Resim 4: *Erbildi Köyü*

Köyün ismi 1970'li yıllarda Erbildi olarak değiştirilmiştir. Köyün ne zaman kurulduğuna dair kesin bilgiler olmasa da köyün hemen girişinde yer alan dönemine ait kaya mezarlıklarından köyün ta Urartular (M.Ö. IX. Yüzyıl) dönemine uzanan bir geçmişi olduğunu göstermektedir. Köyün ismi ile ilgili Üstadımız İshak Sunguroğlu yaptığı araştırmalarda Başbakanlık arşivi Tapu defteri sayfa 189'da şu kayda rastlamıştır:

III. Murat dönemine ait (1590-998 H.) camiin hasılat-ı vakfiyesi şöyle imiş:

"Evkaf-ı mescid-i Sarahatun hasılat-ı malikene-i kariye-i Hasılı ve Hamedi. İmam fi yevmin 2, müezzin fi yevmin 2 akça"[3] Yani kısaca Sarahatun caminin vakıflarından Hamedi ve Haselli köylerindeki beylik arazilerinin hâsılatından cami imamına ve müezzinine günde iki akça verileceği anlatılıyor.

Otuz yıl kadar önce Sarahatun camiinin hemen girişinde sağ tarafta camiyi anlatan tabloda aynı bu ifadelere rastlamıştım. Tabloda köylerin isimleri Hamidi ve Hasıli olarak geçmekteydi. Hasıl kelimesi Arapça bir kelime olup çoğulu hasılattır. Köyün çok sulak olup fazla ürün vermesinden dolayı böyle bir isim almış olması muhtemeldir.

Karayazının güney eteklerinde dik bir yamaca kurulmuş olan köy, Harput yöresine oranla daha zengin su kaynaklarına sahip olup yöredeki önemli tarım beldelerinden biridir. Köyün toprak yapısı da Harput yöresine göre daha verimli, iklimi ise daha ılımandır. Bu nedenlerle önceki yıllarda önemli bir nüfusa sahip olan köy bugün nüfusu çok azalmış olsa da halen daha sebze ve meyve yetiştiriciliğinde Harput yöresinde önemli bir yere sahiptir.

Resim 5: *Depo Mevkiinden Haselli'nin Görünüşü*

1834 tarihli nüfus sayımından köyde 42 hanenin bulunduğu ve 136 erkeğin yaşadığı anlaşılmaktadır. 1894 nüfus sayımına göre ise 69 hanede 328 kişi bulunmaktadır. 1935 nüfus sayımında köyün nüfusu 277, 1965'te 311, 1975'te 282 ve 2000 sayımında ise 181olarak belirlenmiştir.[4] Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yapılan savaşlardan ülkenin çoğu etkilendiği gibi Harput ve yöresi de etkilenmiştir. 1877 yılındaki Osmanlı-Rus harbinden (Rumi 1293'te yapıldığı için tarihlere "Doksan üç harbi" diye geçmiştir) ta Kurtuluş savaşına kadar tüm savaşlara asker gönderen Harput yöresinden cepheye gidip de dönmeyenler çok olmuştur. Haselli köyü de bu asker alımlarından etkilenmiş, buna bağlı olarak köyden bu savaşlara gidip şehit düşerek dönmeyenler de olmuştur. 1905 yılında o zaman Osmanlı vilayeti olan Yemen'de çıkan isyan üzerine isyanı bastırmak için redif (ihtiyat) askerler silâhaltına alınırlar. Aralarında dedemin babası Hurşit oğlu Osman'ın da bulunduğu sekiz kişiye celp gelmiş ve bu gurup aileleri ile vedalaşarak yaya olarak bugün ki Harput'taki tarihi Askeri İdadi Mektebinin eteklerindeki toplama merkezine götürülmüşler, oradan da önce karayolu ile Mersin'e daha sonra gemilerle Yemen'e gönderilmişlerdir. Üstad İshak SUNGUROĞLU Mülazım-ı evvel (üsteğmen) olan babasının da ağırlık komutanı olarak katıldığı bu hüzünlü yolculuğa şahitlik yapmış, Yemen'e gidecek askerleri yolcu etmek için gelen yakınlarının kışlada akşamdan sabaha kadar nasıl gözyaşı döküp feryat ettiklerini eserinde anlatmıştır.[5] Gidenlerin geri dönmemesi üzerine meşhur Yemen türküsü de bu nedenle Harput civarında meçhul ozanlar tarafından söylenmiştir.

Havada bulut yok, bu ne dumandır,
Mahlede ölüm yok bu ne figandır,
Şu Yemen elleri ne de yamandır,
Ah o yemendir, gülü çemendir.
Giden gelmiyor, acep nedendir.
Burası Huştur, yolu yokuştur.
Giden gelmiyor acep ne iştir.

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı da Harput yöresinden birçok gencin cepheye gitmesine neden olmuştur. Bunlar içerisinden Haselli köyünden silâhaltına alınan birçok genç Rusya, Suriye, Irak ve diğer cephelere gönderilmişlerdir. Bunlardan Hacı Şükrü Kazez (R.1312-M.1896 doğumlu) ile gençlik yıl-

larımda yaptığım bir sohbette Rus cephesine ait hatıralarını dinlemiştim. 1925 yılında meydana gelen Şeyh Sait ve 1938 yılındaki Dersim hadiselerinde Harput yöresinden asker alımları yapıldığında Haselli köyünden de bu yörelere asker olarak gidenler olmuştur. Yine 1952 yılındaki Kore savaşına köyümüzden katılanlar olmuştur. Bunlardan biri de derneğimizin kurucularından Hıdır Çınar'ın rahmetli amcası Kore Gazisi Kaya Çınar'dır.1974 Kıbrıs Barış Hareketine de köyümüzden katılanlar vardır.

Köyümüzün yaşlılarından 1928 doğumlu Hacı Şükrü YILDIRIM ile yaptığımız söyleşide köyün geçmişine ait şu hatıralarını kayda değer görerek buraya alıyoruz. Hacı Şükrü YILDIRIM anlatıyor:

Resim 6: *Hacı Şükrü YILDIRIM ile Söyleşi*

"Çocukluk ve gençlik yıllarımızda köyümüzde çok değerli büyüklerimiz vardı.

Resim 7: *Kendo Bedri KARABULUT*

Bunların en önde gelenleri Molla Bayram (Sayı Ailesinin dedeleri), Recep Hoca (Bahçeci ailesinin dedeleri), Alibeggilin Mamo, Hafız Mehmet (Sefil Ahmet'in babası), İsmail Ağa (Harput'un meşhur âlimlerinden Büyük Ali Efendi'nin torunu), Oğlu Ömer Hoca (Altınışık - Hasellili Hoca diye de meşhurdur), Kendogilin babaları Mustafa Çavuş, Akif Çavuş, yine gazi madalyası sahibi Hüseyin Kaya, Hacı Şükrü (Kazez) ile Silo ve Mehrem (Muharrem) Gakgo idiler. Yine bunların yanında köyümüzün o zaman ki büyükleri olarak: Yusufçavuşgilin babaları Mustafa Emi (Gecekuşu), Hasan Emi (Yusuf ve Nazim Gürtürk'ün babaları), Mehmet Hoca (Yılmaz), Mustafa Efendigilin İzzet, Berber Salim, Baki Dede (Çınar), Aslangilin Hacı Mahmut, Hacı Mustafa ve Ahmet Gakgo (Altunyuva), Mennangil (Mennan Paşa'nın torunları) Ailesinden Çil Mustafa Emi (Fadlı Yıldırım'ın babası), Mehmet Gakgo ve Tevfik kardeşler, yine aynı soydan onların amcazadesi dedem Kaya Çavuş ve oğlu babam Ahmet ve amcam Esef (Asaf), Boz Mamo ve Kotan Mamo Emi (Yıldırımlar), Değirmencigillerden Muhtar Ahmet ve Hamdi (Dönerler), Pembe Nenenin oğlu Şeref, Tecir Mustafa, Onbaşı Ahmet, Mamiş Gakgonun babası Karingetli Mustafa Emi, Çuvalcı Mamo Gakgo(Hüseyin ve Ahmet Karaçorlu'nun babaları Osman oğlu Mehmet), Kürtbekirgil'den Mehmet, Bekir, Recep, Osman ve Ahmet Kılıçerkan'ın babaları Hacı Ali, Hıdır Ağa, Necip Dede, Sabri ve Hamza Emi (Zülfü Hoca'nın babası), Davulcu Mustafa'nın babası Ramazan, Kodalakgilin Mustafa Emi (Bayülgenler), İrassogilden Mustafa'nın babası Resul Emi ve Hacı Kudret'in babası Muhacir Mehmet Emi (Eflatunlar) ve Halil Emi ile oğlu Ahmet Gakgoyu sayabiliriz.

Resim 8: Merhum Hacı Mustafa ECE

Resim 9: *Merhum Hacı Ali KILIÇERKAN*

Çocukluk yıllarımızda kıtlık yaşadığımız zamanlar da oldu. İlk değen buğdaylar kapış kapış edilir, çeşitli mahsullere katılarak öğütülür, ekmek yapılırdı. Çok uzak köylere ve kazalara hayvanlarıyla gidip bir yük (iki çuval) buğday veya arpa satın alıp getirenler olmuştu. Gençlik yıllarımızda köyümüzde çok iyi sebze yetiştirilirdi. Civar köylerden özellikle Zalını, Hamedi ve Karataş'tan bizim köye gelip sebze satın alanlar olurdu. Yol olmadığı zamanlarda kamyon çalışmadığı için köyden şehre eşek ve katırlarla ancak birer yük sebze götürülür, o zamanlar sebze fazla bulunmadığından kapalı çarşı esnafı şimdiki Toplama Merkezinin oralarda seher vakti köylüleri karşılar, sebzeleri almak için yarışırlardı. O yıllarda her köyde cami olmadığından civar köylerden köyümüze Cuma namazı kılmaya gelenler olurdu. Namaz sonrası dışarıdan gelenleri evlerinde misafir etmek için köylülerimiz birbiriyle yarışırdı.

Resim 10: *Erbildi Köyü Camii*

Resim 11: *Hacı Ahmet YILDIRIM ve Hacı Ahmet KARAÇORLU (sağda)*

Köyümüzde birçok sanatkâr vardı. Ekseri evlerde bez dokunurdu. En iyi bez dokuyup başkalarına öğretenlerin başında Sağman'dan köyümüze gelin gelen Hacı Şükür'ün hanımı Seher Nene vardı. Dokunan bezlerden şalvar, yelek, köynek ve don dikilir, herkes bunları giyerdi. Köyümüzde çokça pamuk ekimi yapılırdı. Toplanan pamuklar hallaçlar tarafından atılarak iplik yapılırdı. Hallaçların başında Kotan Emi (Mehmet) ve Muhacir Mehmed Emi'yi sayabiliriz. Silo Dede ve Esef amcam marangozlukta ustaydılar, çok iyi saban ve çeyiz sandığı yaparlardı. Çuvalcı Mamo Gakgo çok iyi çuval, harar ve heybe dokurdu. Eski paraları kabul etmez, iade eder, mutlaka yeni para isterdi. Köyde en iyi reçberliği Kendogil

ve Mehrem (Muharrem) Dede yaparlardı. Ekinler toplanınca eşeklerle harmanlara çekilir. Burada günlerce gem sürülür, saplar döğülerek saman ve buğdaylar çıkarılırdı. Daha sonra köyde Silo Dedeye ait tek harman makinesinde samanla buğday birbirinden ayrılırdı. Harmanlarda mahsuller toplanınca öşür memurları gelerek mahsul yığınlarını mühürlerler, daha sonra teker teker ölçerek devlete ait payları alıp götürürlerdi. Hayvanlardan da kamçur vergisi alınırdı. Mennangilden Boz Mamo (Hacı Ahmet Yıldırım'ın babası) çok iyi bir duvar ustasıydı. Ondan başka köyde duvar ustası olmadığından bazen aldığı işler birbiri üzerine gelir, köyde harç yapıp yolunu gözleyenler olduğu gibi civar köylerden de yolunu bekleyenler olurdu. Bağmancılığı ise en iyi yapanların başında Yusufçavuşgil gelirdi. Köyümüzde en iyi avcılık ve atıcılık yapanlar Kotan Eminin oğulları Yusuf ve Mustafa ile Davulcu Mustafa gelirdi. Hayvan ticareti ve kasaplık yapanlar da vardı. Bunların başında Hacı Varlık ve babası Hüsnü gelirdi. Köyden topladığı hayvanları başka köylere götürüp satarlardı. Köyde birlik beraberlik çok kuvvetliydi. İşini bitirememiş olanlara hep birlikte yardıma gidilir, hiçbir karşılık beklemeden destek olunurdu. Maddi yardımlaşmaya da çok önem verilirdi. Paraya ihtiyacı olanlar genelde Silo Gakgo'dan borç alır ve öderdi. Düğünlerde düğün evinin eksik olan tüm ihtiyaçları temin edilir, düğünlerde herkes seferber olur, dışarıdan gelen misafirler evlere paylaştırılırdı. Köyümüzde çok neşeli insanlar bulunur, sürekli birbirlerine şakalar yaparlardı. Bunlardan biri de Mehrem Gakgo idi. Hemen her mesele üzerine şiir söyler, herkesi güldürürdü.

Resim 12: *Mehmet KARAÇORLU (1901 – 1981)*

1948 yılında askere alındığımda sevkim Çanakkale'ye çıkmıştı. Önce trenle İstanbul'a gittik, köyümüzden Ahmet İstanbul'da askerlik yapıyordu, bizi kendi bölüğünde bir iki gün misafir edip çok iyi şekilde ağırladı. Oradan karayoluyla Çanakkale'ye gittik. Altı ay burada kaldıktan sonra Maraş'a jandarma olarak gidip burada iki buçuk sene kaldım. 1951'de terhis oldum. 1952 yılında köye kadastro geldi, herkes mallarını üzerine tapuladılar. 1957 yılında köyümüze yol yapıldı. O zaman herkesten on lira yol parası alınırdı, veremeyenler gidip yol yapımında çalışırlardı. Hemen sonra okul da yapıldı. O yıllarda köyden Adana ve İstanbul'a çalışmaya gidenler de olmuştu.

Resim 13: *Köy Meydanı*

Resim 14: *Merhum Hüseyin KARAÇORLU ile*

Köyümüzün büyüklerinden 1933 doğumlu Hacı Ahmet KARAÇORLU anlatıyor: :"Çocukluk yıllarımızda köyümüzde dört tane köy odası vardı. Bunlar Ağagil, Kendogil, Aslangil ve Recep Hocagilin evlerinde hizmet verdikleri sohbet mekânlarıydı. Odanın baş tarafında köyün en büyükleri oturur, daha sonra yaş durumuna göre büyükten küçüğe kapıya kadar her kes kendi yerine otururdu. Büyükler çeşitli konularda konuşurlar, askerlik hatıralarını anlatırlar, cenknameler okurlar ve güzel sohbetler yaparlardı. Herkes sessizce anlatılanları pür dikkat dinler, küçükler asla söze karışmazlardı. Büyüklere karşı çok fazla hürmet gösterilir, onların nasihatleri dinlenir ve emirleri yerine getirilirdi. Köyün gençleri olarak çeşitli oyunlar oynardık. Bunların başında sallama atmak gelirdi. Bu konuda köyün gençleri arasında müthiş bir rekabet vardı. En iyi sallama atanlardan biri de bendim. Mehmet Hoca ve oğlu Ahmet de çok iyi sallama atarlardı. En çok oynanan oyunlardan biri de ceviz oyunuydu. Bazen kendimizi oyunlara kaptırır, gece yarısı ancak eve giderdik. Köyümüzde düğünlere çok önem verilirdi. Bazen ta perşembeden davul-klarnet gelir düğün başlardı. Köyün gençleri olarak çok güzel halay oynar, türküler söylerdik. Köyümüzün halay ekibi çok beğenildiği için komşu köyler özellikle bizi düğünlerine davet ederlerdi. Adedi, Hamedi, Karataş, Zanlı, Hamedi, Şüşnaz ve Mürüdü gibi birçok köye gidip düğünleri şenlendirir, düğün sahiplerinin dualarını alırdık. Düğünlerde misafirlere zerefet ikram edilirdi.

Rahmetli babamla arkadaşı Mustafa amca (Çil Mustafa) gençlik yıllarında merkeplerine birer yük odun yükleyerek şehirde satmak için akşamüzeri köyden çıkarlar. Seher vakti Ağyoldan Harput'a girerler. Girişteki evlerin önünde Mustafa Amca elini kulağına atarak uzun havayı söyler:

Ah ağam ağam şen ol Harput haki-payan olmuşam

Bülbül gibi daldan dala konmuşam

Ne gün görmüşem ne de murad almışam

Ah gülüm nenni nenni nenni

Ne gün görmüşem ne de murat almışam

diye bitirdiğinde o sırada önünden geçmekte oldukları evlerden birinin üst kattaki penceresi açılır ve bir kadın onlara seslenerek:

"-Gardaş, sen benim gardaşımsın o uzun havayı bir daha söyle aşağı bir altın atacam onu al." der.

Bunun üzerine Mustafa amca:

"-Git bacım git ben söylemem." der.

Kadın da sen bilirsin der ve pencereyi kapatır. Rahmetli babam altını niye almadığını sorar. Mustafa amca da:

"-Yav Mamo hiç para için uzun hava söylenir mi?" der.

Odunlarını yirmi beş kuruşa satmak üzere Elazığ'a doğru devam edip giderler.

Resim 15: *Köyün Sokakları*

Resim 16: *Hacı Şükrü YILDIRIM (solda)*
Hacı Ahmet KARAÇORLU (ortada)
Merhum Hacı Fadlı YILDIRIM (sağda)

Resim 17: *Bedri YILDIRIM (solda) Merhum Ahmet GECEKUŞU (sağda) ile Avet Pınarında*

Köyümüzün büyüklerinden ve eski hocalarından 1933 doğumlu Zülfü BAYÜLGEN amcamızla yaptığımız kısa sohbette şu hatıralarını kaleme alıyoruz: Çocukluk yıllarımızda dayımın oğulları Hüseyin ve Ahmet'le birlikte büyüdük. Osman dedemiz Yemen'e gidip dönmediği için Zeliha nenemiz çok üzülürdü. Bu üzüntüsüne bir de genç yaşta kaybettiği Şevki dayımın üzüntüsünü katmıştı. Köyümüzde okumuş, âlim kimseler çoktu. En başta İsmail Ağadan, sonra Molla Bayram ve Recep Hocalardan dersler aldık, önceleri elli civarında talebe iken, giderek azalarak birkaç kişi kaldık. İsmail Ağa Cuma günleri köyün bütün çağalarına birer kıtırikli kuruş dağıtır, hepimizi sevindirirdi. Köydeki bağımızda su çıkarmak için dayım oğullarıyla uzun yıllar çalıştık, çok çileler çektik.

Resim 18: *Zülfü Hoca (BAYÜLGEN) ve Şüşnaz Köyünden Fethi SÜT*

Resim 19: *Delikkaya (Urartu Kaya Mezarı)*

KÖYÜN COĞRAFYASI

Köyümüz arazisi uzun vadiler ve yazılardan oluşmaktadır. Köyümüzün derelerinden geçip Karinget'e oradan da Murat nehrine akan sular vardır. Yukarıdere, Hamedi deresi ve Nami diye çok sulak ormanlık alanlar bulunur. Hamedi deresinde meşhur İranos suyu bulunur ki kayaların içerisinden çıkan çok serin ve güzel bir sudur.

Resim 20: *İranos Suyu (Kayaların içinden çıkar)*

Resim 21: *İranos Suyu Çınarları*

Resim 22: *Köyün Bahçeleri*

Köyümüzün içinde Avet Pınarı diye çok tatlı bir çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmeden başka Aslangilin Pınar ve daha birçok sürekli akan çeşmeler bulunur. Önemli tarım alanları olarak Karayazı, Divo, Yenigöl, Dinger, Ziyaretdüzü, Depo, Kayadibi, Karingetdüzü, Nami, Kalardı, Kıraç, Yukarıdere, Hamedi deresi gibi yeleri sayabiliriz. Yazılarda genelde buğday ve arpa ekimi yapılmaktadır. Vadilerden oluşan yamaç yerlerde sekiler yapılarak sulu tarım yapılmakta olup çeşitli sebze ve meyveler yetiştirilmektedir. Yetiştirilen meyvelerin başında badem, ceviz, üzüm, kiraz, armut, elma, erik ve ayva gelmektedir. Harput yöresine ait meyve çeşitlerinin üretimi halen devam etmektedir. Bunların başında elma çeşidi olarak Ahmediye, Alyanak, Şıkşıkı ve Saka elmaları. Armut çeşitlerinden Mişere (Arpa), Yırbık, Paşa, Gaharmudu. Üzüm çeşidi olarak; Ternebi, Şirfonu, Boğazkere, Öküzgözü, Parmak, Baba, Hasanı, Tilkikuyruğu, Keşber, Köhnü, Ağın ve Kırmızı türleri bulunmaktadır. Sofralık üzümlerin yanında şıralık üzümlerin çok bulunduğu köyümüzde orcik ve bastık yapımına devam edilmektedir.

Resim 23: *Kırmızı ve Boğazkere Üzümleri*

Resim 24: *Tarihi Karayazı Mezarlığı*

Resim 25: *Köyün Arazileri Murat Nehrine Kadar Uzanır*

Resim 26: *Baskil Kirazı ve Mişere Armudu*

Resim 27: *Merhum Hacı Osman ve Hacı Recep KILIÇERKAN (İkiz Kardeşler)*

Resim: *Merhum Ahmet ALTUNYUVA (1908 - 1985) torunları Yasin ve Rahim ile birlikte*

Resim 29: *Merhum Rahmi ALTUNYUVA (1941 - 2000)*

DİPNOTLAR:

(1) İshak SUNGUROĞLU, Harput Yollarında C.3, S.131-206

(2) Doç.Dr. Taner ŞENGÜN, Harput Platosunda Doğal Ortam, İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması, Elazığ Valiliği,2012 s.181-182

(3) İshak SUNGUROĞLU, Harput Yollarında C.3, S.295

(4) Doç. Dr. Taner ŞENGÜN, Harput Platosunda Doğal Ortam, İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması, Elazığ Valiliği,2012 s.180

(5) İshak SUNGUROĞLU, Harput Yollarında C.1, S.161

Saklı olan her şey insanoğlunun ilgisini çeker. Ölbe Vadisi de şehrimizin saklı güzelliklerinden nadide bir doğa parçası. Ölbe Vadisinin yöre halkı dışında bilinmeyişinin ve saklı kalmasının sebeplerinden biri de yolu olmayışıdır. Ama yinede biz, biraz gezi yazısı tadında biraz maceracı bir üslupla vadiye giden bir rota çizmeye çalışacağız. Ancak vadiyi keşfetmek için büyük bir macera tutkusuna sahip olmanız gerek zira her giden yolcu vadiyi bulamıyor, vadiyi bulan herkese Deve Mağarasını görmek nasip olmuyor.

NASIL GİDİLİR?

Aziz diyar Elaziz'den evliyalar diyarı Harput'a doğru yola çıkıyoruz. 5 km sonra kayabaşında şaha kalkmış atının üstünde Elazığ bölgesinde Türk – İslam medeniyetinin kurucularından Harput fatihi Balakgazi karşılıyor bizi. Ölbe Vadisi Harput'a 8 km uzaklıkta. Harput'un kuzey doğusuna düşüyor. Harput'un içinden geçtikten sonra evliya yatağı mezarlıkları geride bırakıp yolumuza devam ediyoruz. Şeyh-ül Muharririn Ahmet KABAKLI'nın; kocaman, iri ama çok sevimli diyerek tasavvur ettiği Ejderha Taşı'nı sağ tarafımızdaki Fatih Ahmet Baba Türbesi yol ayrımında bırakıp anayoldan devam ediyoruz. Harput'tan 5 km sonra Buzluk Mağarası yol ayrımına ulaşıyoruz. Harput platosunun en yüksek noktasını oluşturan 1653 metre yüksekliğindeki Buzluk tepesini ve tepenin ardında kalan Buzluk Mağaralarını sol tarafımızda bırakıp çam ve sedir ağaçları arasında yolumuza devam ediyoruz. Üstad Esat KABAKLI'nın;

Göllü bağım senin gönlün şen olsun

Sende doğan gönüller gülşen olsun

dizelerini mırıldanarak Göllübağ'dan geçiyoruz. Hemen sonra Gavurtaşı Tepesi sağ tarafımızda gözüküyor ve karşımızda muhkem kayalıkların üstünde çam ağaçları arasında Anguzu Baba bekliyor.

Anguzu Baba'ya uzaktan selam verdikten sonra sağa sapıyor ve stabilize yoldan vadiye doğru iniyoruz. Arabamızla ilerleyebildiğimiz son noktaya kadar geliyor ve iniyoruz. Artık doğanın sesine kulak verme zamanı. Vadiye ulaşmak için patikayı takip ederek yola revan oluyoruz. Eğer dikkatinizi verirseniz vadiden sessizce akan Ölbe Deresinin şırıltısı size rehberlik yapacaktır. Bazı yerlerde kayalıkların

arasından, bazı yerlerde üstünden geçerek yaklaşık 12-13 dakikalık bir yürüyüş yapıyoruz. Vee serin havası, bemberrak buz gibi kaynak suyu, muhteşem doğasıyla Ölbe Vadisindeyiz.

Çapçahlı Pahar

NE ZAMAN GİDİLİR?

Eğer kelebeklerin dansını izlemek istiyorsanız papatya mevsiminde vadiye gitmelisiniz. Mart dokuzunun sonu geldiğinde Nisan ayının başıdır ve bahar gelmiştir. Vadide baharı müjdeleyen nevruz denilen çiçekler açar ilk önce. Belki bir kır gibi çiçek bahçesi değildir ama her renkten açan çiçeklerin üstünde uçuşur kelebekler. Temmuz ayı yarılandığında Harput platosunda sıcakların hükümranlığı başlar.

Vadideki hâkim renk yeşilden sarıya geçer. Ölbe Deresi bahardaki coşkunluğunu yitirir ve usulca hareket eder. Ama yinede sıcaktan bunalan misafirlerini altında ağırlayacağı dut gölgelerinde serin yeller esmeye devam eder. Güz mevsimine girerken Harput Platosunda bir renk cümbüşü görülür. Vadiye giden yollarda eşsiz manzaralar oluşur. Bağ bozumu sonunda Ölbe Vadisi son misafirlerini ağırlar.

Bembeyaz bir kar tabakası vadiyi kış uykusuna sokar ta ki ilk nevruz çiçeği açana kadar.

ÖLBE VADİSİNDE DOĞAL YAŞAM

Florası olduğu gibi faunası da zengindir Ölbe vadisinin. Saksağan sesleri vadinin en güzel sedalarındandır. Bu sese kekliklerin ötüşmesi ahenk ile eşlik eder. Yolculuk boyunca gördüğünüz yolun karşısına geçmeye çalışan kaplumbağalara ve kirpilere burada da rastlamanız mümkün. Ayriyeten tavşan ve tilki bakımından da vadi oldukça zengindir.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün yaban hayvanlarını doğal ortamlarında destekleme çalışmalarıyla son yıllarda bölgede geyik de denilen dağ keçileri görülmeye başlandı. Kayalar üzerinde kaymadan dolaşıp atlayabilen dağ keçilerinin tırnakları kaya yüzeylerini kavrayabilecek biçimde çıkıntılıdır. Geceleri tepelere çekilip dinlenen dağ keçileri gün ağarınca vadiye inip otlanırlar. Vadide bulunan meşeler dağ keçilerinin sevdiği besin kaynaklarındandır. Genel olarak Harput Platosunda kunduz, porsuk ve sansar türleri nadiren de olsa gözüküyor. Kurt görmek isteyenler ise tavsiye etmiyoruz ama vadiye gitmek için karın yağmasını bekleyebilirler. Arazinin avlanma açısından koruma altına alındığını ve yasak bölge olduğunu da hemen belirtelim. Sürekli devriye gezen Harput Jandarma Karakolu tarafından yasağa uymayanlara çok büyük cezalar kesiliyor.

Vadinin kuzey yamacındaki güneye bakan kayalıkların oyukları arıların kovan yapma yeridir. Yakın tarihe kadar yöre halkının bazen kayalıklara merdiven kurup bazen de bellerine ip bağlayıp kayalıkların zirvesinden sarkarak tamamıyla doğal olan bu balları topladıklarını biliyoruz. Lakin balkayası denilen bu kayalığa çıkmak çok tehlikedir.

Ölbe Deresi karların erimesiyle vadide küçük şelaleler oluşturarak akar. Ancak bu şelaleler mevsimseldir. Ölbe Deresi Oymaağaç köyünün yanından kıvrılır ve Murat Nehri'ne dökülür. Vadide dereyi besleyen gözeler bulunur.

MAĞARALAR

Vadide irili ufaklı birçok mağara vardır. Kervanların konakladığı tarihiyle Deve mağarası vadinin en büyük mağarasıdır.

Eski bir ticaret yolunun üzerinde bulunan mağara, Harput'a uğrayan kervanların dinlenme noktalarındanmış. Mağaranın çok geniş bir girişi olmakla beraber iç tarafı da oldukça yüksektir. Bundan dolayı yöre halkı tarafından mağaraya Deve Damı da denilmektedir. Mağaranın ağız kısmının genişliği 6 metre yüksekliği ise 12 metredir. Mağaranın içinde odacıklar mevcuttur. Deve mağarasının yakınında yöre halkı tarafından inek mağarası denilen Deve mağarasına nispeten daha küçük bir mağara daha vardır. Ve yine arazide yöre halkının sıcak ve yağışlı günlerde küçük hayvanlarıyla sığındığı koyun mağaraları bulunmaktadır.

Mağaranın tavanında bulunan delikler aydınlatma işlevi görüyor

TURİZM POTANSİYELİ

Vadi şehir merkezinden sadece 13 kilometre uzaklıkta olmasına rağmen ortalama olarak şehirden 600 metre daha yüksektedir. Vadinin yüksekliği, hem serin ve temiz bir hava sağlamakta hem de güzel bir tabiat manzarası sunmaktadır. Ölbe Vadisi, tabiatında doğa yürüyüşü yapmak isteyen gezginlerini beklemektedir.

Vadide bir gezgin
Mahmud Oğuz KAZANCI

Büyük bir turizm potansiyeline sahip olan Ölbe Vadisi, çeşitli spor aktivitelerine ev sahipliği yapılabilecek kapasitedir. İzcilik ve kampçılık gibi faaliyetler için uygun alanlar barındırmaktadır. Gerekli yatırımlar yapıldığı takdirde Ölbe Vadisi ilimiz turizmine katkı sağlayabilir. Ölbe Vadisi'ni halkımızın kullanımına sunmak için öncelikle yeşil yollar yapılmalıdır. Vadi içinde ağaçlandırma çalışmaları yapılarak mesire alanları oluşturulmalıdır. Kaya tırmanışı sporu için elverişli olan vadide, parkurlar oluşturularak dağcılığa gönül verenlerin kullanımına sunulmalıdır. Ayrıca Harput Platosunda bulunan bitki, hayvan ve kayaç türlerinin sergilenebileceği bir Doğa Tarihi Müzesinin Harput'ta yapılması elzemdir.

Ölbe Vadisi jeopark bölgesi ilan edilerek koruma altına alınıp Buzluk Mağarasıyla beraber ilimiz jeoturizmine kazandırılmalıdır. Koruma altına alınmadığı takdirde vadinin dağını, kayasını yontan civardaki taş ocakları gelecek nesillere miras olarak Harput Platosunun kalbinde açılmış koca bir delik bırakacaklardır. Ayrıca taş ocaklarının patlattığı dinamitler ekolojik dengeyi bozmaktadır. Bu ahval yer altı sularının yönlerinin değişmesine, derinlere inip kaynağın yok olmasına dolayısıyla Ölbe Vadisinin can damarı olan Ölbe karstik kaynağının kurumasına sebebiyet verebilir.

Vadinin orta kısmı
Üst tarafta taş ocakları gözüküyor

Ölbe Vadisi'nin doğal güzelliklerinin keşfedilmeyi bekleyen bir hazine olduğunu unutmayalım. Hazinemize sahip çıkalım! Bir sonraki sayımızda güzel Harput'umuzun turistik değerlerini tanıtmaya devam edeceğiz. Şimdilik kalın sağlıcakla…

KAYNAKÇA

Kabaklı, A. (2007). Ejderha Taşı (4. Baskı). İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Sunguroğlu, İ. (1958). Harput Yollarında. İstanbul, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları.

Şengün, M. T. (2012). Harput Platosunda Doğal Ortam İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması. Ankara, Korza Yayıcılık Basım.